

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra geografie**

**Studijní program: B 1301 Geografie
Studijní obor: Geografie pro veřejnou správu**

Jan Pekař

**Historickogeografické aspekty populačního vývoje
města Černovice**

Bakalářská práce

České Budějovice 2012

Vedoucí bakalářské práce: RNDr. et PhDr. Aleš Nováček, Ph.D.

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího práce a oponenta práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 29. dubna 2012

Jan Pekař

Touto cestou bych rád poděkoval vedoucímu práce panu RNDr. et PhDr. Aleši Nováčkovi, Ph.D. za jeho čas, trpělivost, cenné rady a konzultace poskytnuté při tvorbě bakalářské práce. Dále bych rád poděkoval M. Kazdové za korekci anglicky psané anotace.

Anotace:

PEKAŘ, J. (2012): Historickogeografické aspekty populačního vývoje města Černovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie. 61 s.

Tato práce se zabývá historickogeografickými aspekty dlouhodobého vývoje obyvatelstva v městě Černovice. Výzkum se především vztahuje k období 19. a 20. století. Během tohoto období prošlo každé sídlo vývojem, který byl ovlivňován mnoha aspekty (přírodními, sociálními, kulturními, ekonomickými, politickými). Pro industriální období lze populační velikost měst brát jako zcela adekvátní indikátor pro sledování jejich komplexního vývoje a postavení. Hlavním cílem, založeným na podrobné analýze populačního vývoje, je objasnění kořenů jeho současného stavu, velikosti a postavení v českém sídelním systému. Tato studie také hledá determinanty, kauzality a specifika tohoto vývoje v širším regionálním kontextu. Závěrečná část práce shrnuje výsledky a přínos práce. Celý elaborát také obsahuje seznamy použité literatury a zdrojů, tabulky, grafy, mapy a další přílohy.

Klíčová slova: populační vývoj, obyvatelstvo, historickogeografické aspekty, analýza, město, Černovice

Annotation:

PEKAŘ, J. (2011): Historical and geographical aspects of population development in Černovice. Bachelor's thesis. University of South Bohemia in České Budějovice, Pedagogical Faculty, department of Geography. 61 pages.

This thesis deals with historical and geographical aspects of long-term population development in the city of Černovice. Research is mainly related to the period of 19th and 20th century. During this period, each settlement went through a development which was influenced by many aspects (natural, social, cultural, economic, political). For the industrial period population size of cities can be considered as fully adequate indicator for monitoring the status of the comprehensive development and position. The main aim, which is based on a detailed analysis of population development, is to clarify the roots of its present condition, size and position in the Czech settlement system. This study also searches for determinants, causalities and the specifics of this development in the wider regional context. The final section summarizes the results and benefits of work. The whole study also includes lists of used literature and sources, tables, graphs, maps and other attachments.

Keywords: population development, population, historical and geographical aspects, analysis, city, Černovice

Obsah:

1. Úvod	7
2. Diskuse s literaturou a informačními zdroji	10
3. Metodika práce	13
4. Geografická a historická charakteristika města Černovice	16
4.1 Fyzicko-geografická charakteristika	16
4.2 Sociálně-geografická charakteristika	17
4.3 Historický vývoj	19
5. Podrobná analýza populačního vývoje	26
5.1 Populační vývoj Černovic	26
5.2 Populační vývoj ostatních sledovaných měst	30
5.3 Komparace vývoje měst	34
6. Syntéza poznatků	39
6.1 Obecné trendy vývoje	39
6.2 Hlavní historickogeografické aspekty populačního vývoje Černovic	41
6.3 Prognóza budoucího vývoje	42
7. Závěr	44
8. Seznam použité literatury a zdrojů	46
9. Seznam tabulek a grafů	50
10. Seznam příloh	51
11. Přílohy	52

1. Úvod

Populační vývoj měst a jejich velikost v předindustriálním a industriálním období se dá považovat za směrodatný nástroj pro zkoumání vývoje, funkčního významu a postavení měst v sídelním systému. Historickogeografické aspekty utvářely napříč obdobími dějin dnešní reálnou tvář našeho území a každého sídla. Kořeny dnešního sídelního systému České republiky sahají několik staletí zpět. K intenzivnímu formování dnešního sídelního systému došlo především v 19. a 20. století, respektive od nástupu průmyslové revoluce v českých zemích v první polovině 19. století do období socialistické industrializace v 50. a 60. letech 20. století. Také proto se jádro této práce věnuje především populačnímu vývoji od tohoto období do současnosti.

Tento vývoj byl ovlivňován přírodními, sociálními, ekonomickými, politickými a dalšími aspekty, jejichž konkrétní znalost nám může pomoci objasnit dnešní stav a odhadnout možné budoucí vývojové tendence.

Důvodem výběru tématu byla snaha poznat a objasnit vývoj, postavení, velikost a historický význam Černovic v rámci sídelního systému kraje. Dalším důvodem bylo také pochopit hlouběji současnou socioekonomickou situaci Černovic, jakožto mého rodného města a bydliště. Současně zařadit do širšího regionálního kontextu zajímavý historický vývoj Černovic i okolních měst.

Z tohoto pohledu je hlavním cílem této práce objasnění kořenů současného stavu města a významu Černovic v rámci sídelního systému kraje, a to na základě podrobné analýzy dlouhodobého populačního vývoje. Pro tento vývoj zjistit a odůvodnit determinanty a kauzality, a také zdůraznit nejdůležitější historicko-geografické aspekty. Populační vývoj je v práci sledován od prvního přesného sčítání lidu roku 1869, do současnosti, tedy do roku 2011.

K dílčím či konkrétnějším cílům práce patří:

1. Interpretace populačního vývoje Černovic v předstatistickém období s důležitými aspekty, které tento vývoj ovlivnily.

2. Provedení podrobné analýzy populačního vývoje u několika vybraných okolních měst, která poslouží pro srovnání vývoje se zkoumaným městem Černovice a též pomůže najít a odůvodnit některé trendy a tendence tohoto vývoje.
3. Syntéza vedoucí k zobecnění poznatků získaných z analytické části. Pojednání o obecných tendencích vývoje a o dynamice sledovaných období.

Z pohledu stanovených cílů se ve sledované problematice nabízí několik hypotéz:

1. Vývoj měst byl v industriální éře významně ovlivněn existencí, dobou vzniku, či významem železničního napojení, protože právě na tom byl závislý průmysl, co se týče dodávání surovin a exportu výrobků do větších vzdáleností.
2. Výraznější pokles počtu obyvatelstva lze očekávat v období mezi posledním sčítáním před 2. světovou válkou (1930) a prvním poválečným sčítáním (1950), a to díky válečným ztrátám na životech během války a následném vysídlení německého obyvatelstva.
3. Oblast, i vzhledem k její dnešní periferní poloze na hranici dvou jižně položených krajů, bude v celorepublikovém hledisku celkově vykazovat spíše znaky určitého opoždění za vývojem centrálních oblastí. Důvodem toho zpoždění je především exponovanost a ekonomická dominance severních oblastí republiky nad jižními.
4. V průběhu sledovaných období bude stoupat počet obyvatel ve městech s vyšším podílem průmyslové výroby na úkor měst méně průmyslových, kde lze očekávat nižší dynamiku vývoje, někde dokonce i pokles obyvatelstva.
5. V případě Černovic nelze očekávat velký urbanistický ani populační růst, protože město bylo od počátku svého vývoje převážně zemědělskou oblastí, a ani průmyslová revoluce nepřinesla velký populační či průmyslový rozvoj.

Úvodní kapitola seznamuje čtenáře s cíli práce a její strukturou. Následující část věnovaná literatuře hodnotí výběr nejstěžejnějších informačních zdrojů pro celou studii. Ve třetí kapitole pak přichází na řadu nezbytné seznámení s metodami a postupy užitými v práci. Zde jsou odůvodněna základní východiska zkoumané problematiky a je zde i podrobněji pojednáno o struktuře celé práce. Kromě výše uvedeného se práce věnuje i fyzicko-geografické a sociálně-geografické stránce sledovaného sídla, a to ve čtvrté kapitole. Tam je také zařazena část zabývající se historií města a v rámci možností i

populačním vývojem do začátku systematického sčítání. V jedné z příloh lze nalézt pokus o grafické znázornění právě tohoto vývoje na základě odhadů a údajů posbíraných z různých historických pramenů.

V páté kapitole spočívá jádro práce, kterým je samotná analýza populačního vývoje sledovaného sídla, okolních sídel v regionálním kontextu a v neposlední řadě komparace vývoje těchto subjektů. Ty jsou následně syntetizovány v kapitole šesté. Před samotným závěrem práce jsou zde interpretovány obecné dlouhodobé trendy vývoje sledovaných sídel, s důrazem na nejzásadnější příčiny a hybatele populačního vývoje.

Závěrečná kapitola pak slouží ke zhodnocení výsledků a přínosu celé práce. Zde také dochází k ověření vstupních hypotéz.

2. Diskuse s literaturou a informačními zdroji

Na základě tématu, vytyčených hlavních cílů práce a použitých metod se i výběr literatury zaměřuje primárně na publikace týkající se populačního vývoje, demografie, historie, sídelních struktur a podobně. Práce zahrnuje též vybrané geografické a historické charakteristiky města, vylíčené na základě studia literatury zachycující historii a populační vývoj v předstatistickém období dějin. Fyzicko-geografické údaje použité v textu čerpají z mapových děl a publikací.

Co to je a čím se obecně zabývá demografie, popisuje Koschin (2005), který také objasňuje pojem „*populace*,“ kterým rozumíme jednak obyvatelstvo nějakého území a jednak skupinu osob, v jejímž rámci dochází k reprodukci. Jeho dílo se zabývá jak teoretickým přístupem ke studiu demografie, tak ve stručnosti konkrétním populačním vývojem ČR

Fyzicko-geografické údaje použité v textu pro charakterizování území města, čerpají z mapových děl a publikací. Především pak z atlasu Touška (2008) a práce Demka a Mackovčina (2006). Klimatické poměry popisuje ve své knize Quitt (1971).

Historickou geografii jako vědní obor vysvětluje Semotanová (2002). Ve své publikaci se věnuje vývoji osídlení českého území a zmiňuje i některé historickogeografické aspekty jeho dlouhodobého vývoje. Zvláště zajímavé je hodnocení dílčí řešené problematiky pomocí vysvětlení metod nepostradatelných pro její poznání.

Problematickou populačního vývoje se zabývá množství prací. Od roku 1754 až do roku 1914 mapuje dlouhodobý vývoj obyvatelstva v českých zemích Kárníková (1965). K dalším autorům zabývajícím se dlouhodobým vývojem obyvatelstva na našem území patří především Srb (2004) a Fialová (1996), jejichž práce jsou koncipovány v podobném duchu. Tak daleko do historie nesahá práce Kučery (1994), který sleduje populační vývoj až od roku 1918. Geografií obyvatelstva a osídlení se zabývá ve svých dílech Nováček (2005, 2006), jehož výzkumy se zaměřují nejčastěji na území Vysočiny či Jihočeského kraje.

I stát, jakožto jeden z dalších aspektů, vstupuje v některých etapách historie do vývoje společnosti. Vlivům populační politiky se věnuje bakalářská práce Gildainové (2010), která čerpá z mnoha publikací a věnuje se komplexně celé problematice a historii populační politiky na našem území.

Pro seznámení čtenáře s historií města je stěžejní kniha Turka (2010), kde autor na základě vlastního bádání shrnuje vlastně celou historii Černovic a blízkého okolí. Svou prací tak především doplnil, upřesnil a ujednotil některé dřívější pokusy (Tetiva 1999) o postihnutí vývoje města. Rozsáhlá část knihy se zabývá staršími dějinami města a jeho okolí. Na rozdíl od dalších autorů jsou i moderní dějiny města, řekněme 19. a hlavně 20. století, pojednány poměrně rozsáhle, avšak zaměřením jen na velmi konkrétní, především kulturní, dění ve městě a jeho okolí.

Pro informace týkající se ostatních vybraných měst sledovaných v práci bylo užito rozsáhlého díla od Kuči (1996-2002), který zde interpretuje poznatky o historickém, urbanistickém, hospodářském a populačním vývoji měst. Dále byla důležitým zdrojem regionální literatura vztahující se ke konkrétním sídlům. Zde jsou především k dohledání konkrétní determinanty a kauzality vývoje.

Období průmyslové revoluce na českém území popisuje a periodizuje ve své knize Purš (1960). Pojednává zde o podrobnějším vývoji jednotlivých průmyslových odvětví na našem území, přičemž ve své práci neopomíná ani odvětví rozvíjející se až druhotně v porovnání například s textilním průmyslem, ve kterém celý revoluční proces započal. I přes podrobné zaměření knihy zde můžeme získat poměrně široký obecný rozhled o popisované době. Purš zde vymezuje dobu trvání revoluce, a to od „přípravy půdy“ až po způsoby a následky jejího dovršení. V celosvětovém měřítku považuje za jeden z hlavních rysů revoluce její nerovnoměrný vývoj, jak mezi státy tak i kontinenty. Hlavní důvod výraznějšího opoždění části Evropy východně od řeky Labe vidí v nepříznivých předpokladech pro rozvíjení kapitalismu. Pomalejší rozvoj průmyslové revoluce u nás přisuzuje Purš vysoké západní konkurenci, avšak dodává, že především západní vymoženosti dovolili ve vrcholné fázi procesu (70. až 80. léta 19. století) rychlejší převládnutí strojové výroby nad ruční (především v textilní výrobě). Nestalo se tak ale ve všech odvětvích výroby. Pro regiony typicky zemědělské byl stěžejní průmysl potravinářský, či jiná odvětví zemědělství blízka.

Obdobím průmyslové revoluce se zabýval i Hlavačka (1990), který ve své studii přináší poznatky o dopravní situaci v českých zemích. Stav železniční dopravy popisuje Pavlíček (2002), podle nějž, před první světovou válkou hlavní železniční síť nezasahuje do nejbližšího okolí Černovic.¹ Podle informací zjištěných v díle Kuči (1996-2002), však

¹ Obrázek č. 1

již před první světovou válkou na sledovaném území železnice existovala.² S Pavlíčkem se dá tedy souhlasit v tom smyslu, že například úzkorozchodná trať procházející Černovicemi opravdu nepatřila mezi hlavní či významné dopravní tepny a sloužila převážně pro přepravu osob.

Pro analýzu populačního vývoje jsou nepostradatelná data z jednotlivých censů, počínaje rokem 1869. Údaje za tyto léta skýtá *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*, vydaný Českým statistickým úřadem v roce 2005. Ten, aktualizuje starší dostupná data a doplňuje je o roky 1980, 1991 a 2001. Data použitá za rok 2011 byla získána z Veřejné databáze ČSÚ, která na svých internetových stránkách nabízí i podrobnější demografická data. Český statistický úřad poskytuje také dlouhodobé prognózy populačního vývoje, a to ve třech možných variantách do roku 2050. Predikcí se zabývá i Burcin s Kučerou (2003), kteří podobně jako ČSÚ nabízí projekci tří variant, ovšem na období 2003 až 2065.

² Ve všech městech s výjimkou Mladé Vožice

3. Metodika práce

Obecnými i konkrétními přístupy, použitými v práci se zabývá třetí kapitola – metodika práce. Obsah kapitoly se zaměřuje na vymezení sledované oblasti, period a popsání vlastní metodiky. Tato kapitola také konkretizuje v úvodu zmíněnou strukturu práce.

Z geomorfologického hlediska většina sledovaných měst spadá do Křemešnické a Tábořské pahorkatiny. Až na krajská města leží ostatní na pomezí těchto dvou pahorkatin. Z hlediska administrativního se jádro oblasti nalézá na hranici Kraje Vysočina a Jihočeského kraje, kde tento předěl tvoří hranice okresu Tábor a okresu Pelhřimov.

V bezprostřední oblasti sledovaného města se ze sociogeografického hlediska nenachází žádný samostatný mikroregion, takže Černovice nemůžeme považovat za mikroregionální středisko. Z ostatních sledovaných obcí tvoří podle Hampla (2005)³ mikroregiony Tábor, Pelhřimov a Jindřichův Hradec. Kamenice nad Lipou a Pacov spadají spolu s Černovicemi k mikroregionálnímu středisku Pelhřimov, kdežto Soběslav a Mladá Vožice k středisku Tábor. Na nižší úrovni v okolí Černovic existuje několik „mikroregionů“ fungujících na bázi jakýchsi sdružení občanů několika obcí.

Celé snažení začíná v úvodu stanovením několika hypotéz, vlastních předpokladů vycházejících z osobních očekávání a ze znalosti zkoumaného území. Určení hlavního cíle a dalších dílčích cílů společně s výchozími hypotézami udává základní orientaci k nalezení vhodných zdrojů potřebných pro práci. Takto shromážděné prameny je třeba dle jejich relevance vyhodnotit a následně interpretovat.

Kapitola č. 4 se v jedné své části snaží, společně s historií města, nastínit i populační vývoj v předstatistickém období. Ten je ilustrován grafem, skládajícím se z údajů o počtu obyvatel, které jsou však převážně jen odhadem skutečnosti, či soupisem duší ve farnosti.⁴ Tyto použité údaje hovoří pouze o samotném městu bez okolních obcí, které v té době ještě k městu nepatřily, a dopátrání se údajů o nich je mnohdy nemožné. Souhrnně za všechny jsou údaje uváděny až od prvního systematického sčítání.

Jelikož se práce, zejména ve své analytické části, zabývá populačním vývojem, jedná se především o výpočet a následnou interpretaci relativních hodnot. Na jejich základě

³ Příloha č. 2

⁴ Tehdy však byla velká část populace věřící, takže údaje se dají v uvozovkách použít

můžeme srovnávat údaje o počtu obyvatel sledovaných měst a také údaje porovnávat s obecnými trendy. K tomu konkrétně slouží výpočet tzv. *relativního indexu změny (RIZ)*. Ten, jelikož je počítán za určitá zvolená období, ukazuje, jak dynamicky roste či klesá populace měst vzhledem k vyšším územním celkům (kraj, republika). Konkrétně jsou vztahovány hodnoty změny za obce k průměrné hodnotě obou krajů.

Výpočet:

$$RIZ = \frac{K_m/P_m}{K_k/P_k}$$

Zde: K_m = údaj za město a konečný rok období, P_m = údaj za město a počáteční rok období, K_k = údaj za kraj a konečný rok období, P_k = údaj za kraj a počáteční rok období.

Jednotlivé výsledky jsou počítány a následně hodnoceny za určitá období, která byla vybrána podle vývoje počtu obyvatel a podle nejdůležitějších momentů historie tohoto vývoje tak, aby vystihla přibližně podobně dlouhá období a zároveň byla ohraničena tak, aby se jednotlivá období nekryla. Vzorem pro periodizaci byly práce Hampla a Nováčka, kteří, rozdělením socioekonomického vývoje na předindustriální, industriální a postindustriální období, navazují na Purše (1960). Tyto základní fáze byly kvůli potřebě větší podrobnosti rozděleny na více kratších období. Sledovaná období: 1869–1900, 1900–1930, 1930–1950, 1950–1980, 1980–2011.

Od konce 50. let 19. století až do přelomu století můžeme, sledovat konečné dovršení průmyslové revoluce v českých zemích ve většině průmyslových odvětví. Spolu s tím nastal i rozmach dopravy, především železniční.

Od počátku 20. století přibližně do třicátých let zaznamenáváme období, kdy se sídla populačně větší stávají průmyslovými středisky, kde již mechanická (strojová) výroba plně převládá nad ruční výrobou v manufakturách

Období 30. až 50. let přináší poznatky o stavu před a po druhé světové válce, kde se může lišit míra zasažení jednotlivých subjektů válkou a vysídlováním německého obyvatelstva i rozsah poválečné obnovy.

Další období je charakteristické působením socialistické politiky. Průmysl byl v rámci Československa považován za nejdůležitější sektor a jeho nárůst byl vzhledem

k úrovni poválečné enormní. Také socialistická populační politika a různá opatření měla vliv na populační růst v Československu.

V posledním hodnoceném období končí enormní růst a produktivita průmyslu. Po roce 1989 se změnila díky privatizačním metodám situace v průmyslu i ekonomice a díky změně životních možností mladých lidí i situace populační. Nástroje populační politiky od revoluce až do dnešní doby již nemají primárně za cíl růst porodnosti.

K analytické části patří i doprovodné grafy v textu a tabulky v přílohách. Při jejich konstrukci, na základě zdrojů dat uvedených při nich, byly využity možnosti programu Microsoft Office Excel 2007. Mapové přílohy byly zpracovány pomocí programu ArcGis 9.1, lépe řečeno jeho aplikací ArcMap od firmy ESRI. Pro mapové výstupy uvedené v přílohách jsou zdroji data z databáze ArcCR 500 a výsledky vlastního šetření a výpočtů.

Kapitola šestá, věnovaná syntéze poznatků, nabízí zobecnění dílčích poznatků vyplývajících z analýzy. Pojednává o obecných trendech vývoje a o obecné dynamice jednotlivých období. Na základě vyexpedovaných zjištění o charakteru vývoje⁵ jsou města typologizována do několika kategorií: *poklesová*, *stagnační*, *mírně růstová*, *dynamická a zvrátová*. Závěr kapitoly tvoří pokus o stručnou predikci budoucího vývoje.

Kapitolou sedmou, a zároveň poslední, je závěrečné zhodnocení práce, jejího možného přínosu a ověření vstupních hypotéz.

Seznam literatury a informačních zdrojů obsahuje citace studovaných a použitých publikací a záznam o použitých internetových zdrojích. To vše seřazeno dle abecedního pořádku. K obsahu práce patří i seznam grafů a příloh, a tedy i přílohy samotné.

.

⁵ Viz přílohy č. 9, 10, 11, 12

4. Charakteristika sídla

4.1 Fyzicko-geografická charakteristika

Město Černovice leží na západě kraje Vysočina, jen několik kilometrů od hranice s Jihočeským krajem. Město se řadí do geomorfologického celku Křemešnická vrchovina, do podcelku Pacovská pahorkatina a do okrsku Svidnická vrchovina. Nejvyšším vrcholem této oblasti je asi 2 km od Černovic vzdálený vrch Svidník, dosahující 739 m n. m., na jehož vrcholu se tyčí 14 metrů vysoká rozhledna z roku 1940, postavena původně jako pevný geodetický bod určený pro měření. V poválečném období budova sloužila turistickým účelům a dnes je zchátralá, veřejnosti běžně nepřístupná a slouží jako vysílač mobilního operátora.

Společně s kopcem Vrchy (715m n. m.) na severovýchodě, a také s kopci Bohutín (710m n. m.) na východě a Tlučín (686 m n. m.) na jihovýchodě⁶, tvoří Svidník zakleslé údolí Černovického potoka, který pramení u nedaleké obce Lidmaň v nadmořské výšce 638 m n. m. Celkově bezmála 40 kilometrů dlouhý tok od Černovic dále pokračuje jihozápadním směrem, napájí několik rybníků, přibírá vodu z množství menších přítoků a postupně nabývá na síle a velikosti. Míří do města Soběslav, kde protéká centrem města a končí jako pravostranný přítok řeky Lužnice. Na celkové ploše povodí 137,3 km² protéká potok 7 obcemi a mnoha menšími osadami. Mezi významnější vodní plochy na Černovicku se řadí Králův rybník, Loucký rybník, Zámecký rybník, rybník Pohanka a Dobešovský rybník. K rekreaci a koupání slouží místní přírodní koupaliště, je však zároveň vyhlášeno jako rybářský revír, takže kvalita vody je v létě nevalná.

Klima této oblasti je podobně jako valné části kraje mírně teplé a spadá do oblasti MT2 (Quitt 1971). Nenajdeme zde žádné výjimečné extrémy co se teplot či srážek týká.

Z geologického hlediska převládají moldanubické pararuly. V okolí vodních toků jsou to nivní a splachové sedimenty (hlína, písek, štěrk). V blízkosti nedalekého Vintířova se nachází vzácně rašeliniště.

⁶ Bohutín, Tlučín a další vršky tvoří hřbet oddělující Černovickou oblast od Kamenické. Nadmořská výška se pohybuje okolo 700 m n. m.

Převládajícím půdním typem této oblasti jsou kambizemě, patrně z důvodu dřívějšího velmi hustého zalesnění oblasti. V okolí města směrem na sever se v menším množství objevují i pseudogleje. Glejové půdy zde zaznamenáváme pouze v blízkém okolí vodních toků.

Podle využití se dá zdejší krajina charakterizovat jako krajina lesozemědělského typu. Co se zalesnění týče, mohou se Černovice pochlubit poměrně hustě zalesněným okolím. Výše zmiňované bezprostředně blízké vrcholy jsou taktéž převážně pokryty lesem. Louky a pastviny mají v dnešní době větší zastoupení než dříve, a to zejména díky úbytku zemědělské orné půdy od roku 1990. Úbytek orné půdy zasáhl hlavně nejbližší okolí Černovic, v ostatních menších obcích zůstal stav orné půdy takřka beze změn.

4.2 Sociálně-geografická charakteristika

Sídelní systém kraje Vysočina v dnešní době postrádá středisko vyšší než mikroregionální velikosti, a to i přesto, že „některá tehdejší řemeslnická, obchodní nebo správní centra jako Jihlava, Třebíč, Velké Meziříčí, Polná, Havlíčkův Brod, Humpolec, Pelhřimov, Chotěboř, Třešť nebo Telč patřila v první polovině 19. století mezi dost významná města českých zemí. Jihlava s více než 15 000 obyvateli vstupovala do industriální éry dokonce jako třetí největší sídlo na našem území (po Praze a Brnu)!“ (Nováček 2006)

Co se postavení samotného města v sídelním systému týká, patří podle Hamplova výzkumu sociogeografické regionalizace Černovice k mikroregionálnímu středisku Pelhřimov (Hampl 2005). Díky poloze na pomezí dvou krajů, lze (v souvislosti vazbami na město) podobný význam jako Pelhřimovu přikládat i mikroregionálnímu středisku Tábor.

Město je součástí Sdružení Svidník. To, se snahou podporovat občany a zvýšit životní úroveň regionu, sdružuje občany obcí Černovice, Obrataň, Křeč, Hojovice, Lidmaň, Dobrá Voda a Věžná.

Nejvýznamnější dopravní tepna procházející krajem Vysočina je dálnice D1. Většina měst zmiňovaných v této práci, podobně jako Černovice, však nemůže kvůli poměrně špatnému napojení na dálnici výrazněji těžit z její přítomnosti. Výjimkou je jen

Jihlava a v omezené míře i Pelhřimov, který už je však od nejbližšího nájezdu vzdálen asi 18 km.

V kraji také nenajdeme žádnou rychlostní komunikaci. Kostru silniční sítě tak tvoří několik silnic I. třídy, které prochází hlavně většími městy. Černovicemi, jako jedním z menších měst prochází pouze silnice II. a III. třídy. Silnice II. třídy napojují město na dva významnější tahy I. třídy, a to silnice č. 19 (Pelhřimov- Obrataň -Tábor) a silnice č. 34 (Pelhřimov - Kamenice nad Lipou - Jindřichův Hradec). V budoucnosti by situaci mohla vylepšit výstavba dálnice D3, která bude procházet nedaleko Soběslavi.

Jediným železničním napojením je pro Černovice úzkorozchodná trať Obrataň-Jindřichův Hradec, se stanicí přímo ve městě. Dnes již je téměř výhradně určena přepravě osob. Její využívání v posledních letech klesá a význam upadá také díky zvyšující se automobilizací. Stále je však důležitá z hlediska napojení (v Obratani) na trať Tábor - Pelhřimov - Horní Cerekev - Jihlava.

V kraji Vysočina je zemědělství tradičním způsobem obživy a i v dnešní době má kraj největší procentuelní podíl osob zaměstnaných v zemědělství, respektive v priméru, ze všech krajů České republiky. Ve srovnání s podílem takto zaměstnaných za celou Českou republiku dosahuje Vysočina přibližně dvojnásobné hodnoty.

Z celkové výměry pozemků obce (3651 ha) je 62,6 % zemědělské půdy (2229 ha), z nichž téměř 82 % (1825 ha) tvoří orná půda. Asi 31,5 % zaujímají lesy.

Zdejší zemědělské půdy jsou vhodné pro pěstování některých nepříliš náročných obilovin (pšenice, ječmen), především pak ale k pěstování brambor a řepky. Tyto plodiny jsou často zpracovávány přímo v místě jejich pěstování, a to díky poměrně velkému, i když v současné době stále více klesajícímu, počtu zemědělský či výrobně obchodních družstev, dále pak lihovarů a dalších podniků zaměřených především na zpracování či distribuci (hlavně) brambor. Mezi tradiční bramborářské oblasti se řadí vedle okresu Havlíčkův Brod i okres Pelhřimov. Díky silné pozici bramborářství pochází asi 1/3 všech v Česku vypěstovaných brambor právě z Vysočiny. Řepka zde nachází v poslední době uplatnění často jako palivo pro stále hojnější bioplynové elektrárny, jakožto zdroj obnovitelné energie. Průměrná cena zemědělské půdy v katastrálním území města je 3,75 Kč/m². V Černovicích dnes funguje zemědělské družstvo a asi 7 dalších podnikatelů v zemědělství.

Průmysl v dnešní době není, ve srovnání s některými sledovanými městy, nikterak významný. V dřívějších dobách tomu bývalo jinak. Naplno zde fungoval lihovar a škrobárna (v současnosti jen sezonní provoz), také kožedělný závod Zake patřil spolu s Pacovským Unikem k poměrně významným výrobcům a zaměstnavatelům (dnes v obou pracuje jen hrstka pracovníků a výrobní stroje za, miliony zahálí). Kovopodnik, další dříve významný průmyslový subjekt, byl v současné době opět v omezené míře obnoven, a to firmou zabývající se výrobou automobilových dílů. Z potravinářské oblasti stojí za zmínku firma Bon-Bon, zabývající se výrobou a prodejem cukrovinek.

Z veřejných a sociálních služeb stojí za zmínku Diagnostický ústav sociální péče (dále jen DÚSP), umístěný v budově černovického zámku, jehož tradice sahá k roku 1962. Dobrou pověst město získalo díky obklopení lesy a přírodou, zdravému ovzduší a dobře fungující dětské ozdravovně (od roku 1919), jedné z prvních v Československu. Na škodu bylo městu její uzavření z ekonomických důvodů v roce 2004. V dnešních dnech se hledá pro prázdnou zejíací areál nové využití.

Výchovný ústav Černovice je ústavem pro dívky se střední školou a střediskem výchovné péče.

Mládež školního věku má možnost navštěvovat ve městě devítiletou základní školu či internátem vybavené Odborné učiliště a Praktickou školu Černovice. V areálu zámku funguje při DÚSP i Pomocná škola.

4.3 Historický vývoj

V dobách prvního osídlení na území Čech se lidé usazovali v nižších polohách, v údolích řek a vůbec v místech vybraných díky nejvhodnějším přírodním podmínkám. Při stále intenzivnějším osídlování se začalo takovýchto míst nedostávat, což znamenalo rozšiřování osídlení do vyšších nadmořských výšek. Oblast Vysočiny, s průměrnou nadmořskou výškou okolo 500 m n. m., se řadí k výše položeným oblastem v rámci České republiky, což bylo v minulosti příčinou nižší hustoty zalidnění oblasti a opoždění vývoje zdejšího systému osídlení.

Archeologické nálezy z nejstarších dob jsou zde k vidění jen vzácně, a o těch, které se počátkem 20. století nacházely v dnes již neexistujícím černovickém Městském muzeu, se dnes již nic neví.

O Chýnovsku, blízkém okolí sledované oblasti, je zmínka v údajích vyšehradského kostela z roku 1088. Co se týče první zmínky o Černovicích, názory se různí. Jeden z názorů (Kuča 1996, s. 483) tvrdí, že „Černovice se připomínají poměrně pozdě, až roku 1369.“ Můžeme se však setkat i s tvrzením (Turek 2010, s. 14) vztahujícím se k soupisu farností arcibiskupa Arnošta z Pardubic. „V něm je mezi roky 1344 – 1350 první písemná zmínka o Černovicích, děkanátu chýnovského v arcidiakoniátu bechyňském.“

Prokazatelně však již dříve patřili Černovice a okolní osady pod panství choustnické. Ve farní kronice je dokonce zmíněn rok 1282, kdy mělo dojít k povýšení Černovic na městečko. Toto datum však není nikde jinde prokazatelně podložené. Reálnější se zdá být rok 1374, na kterém se shoduje ve svých publikacích vícero autorů. V této době již celé choustnické panství, i se Soběslaví připojenou v roce 1322, patřilo rodu Rožmberků. Odhady mluví ke konci 14. století přibližně o 400 obyvatelích poddanského městečka bez hradebního opevnění, kde se nacházelo asi 55 domů a kde v roce 1371 prokazatelně stál kostel.

V období husitských válek bylo okolí městečka zasaženo boji a Černovice samotné postihlo několik požárů, z nichž nejrozsáhlejší škody znamenalo vyplenění kostela tábority roku 1435. Další katastrofou bylo pak vypálení obce Zdeňkem ze Šternberka v roce 1457.

Součástí rožmberského panství zůstali Černovice až do 7. 4. 1597, kdy je Petr Vok prodal Malovcům. V červnu předchozího roku (22. 6. 1596) však Petr Vok Černovicím udělil městská práva. To znamenalo pro obec určitou soudní moc, právo na pořádání jarmarků a trhů a jiné výhody. Z choustnického panství si Vok ponechal pouze Soběslav, nově od té doby patřící pod třeboňské panství.

Pod krátce trvající nadvládou Malovců bylo město připojeno k panství kamenickému. Po přibližně 17 letech se Černovice ocitli v držení několika poručníků až do roku 1623, kdy se stal majitelem kamenického panství Jindřich Paradis, šlechtic španělského původu.

V berní rule se k roku 1654 vyskytuje údaj o asi 800 obyvatelích obývajících přibližně 115 domů. Celé 17. století se neslo v duchu vojenských přechodů přes Černovice

a vůbec cele okolí, což nic dobrého pro panství nepřinášelo. Další katastrofou byl poměrně rozsáhlý požár přibližně 26 stavení v roce 1686 a dalších 10 stavení v roce 1689.

Již na počátku 17. století se předpokládá počátek trvalejšího židovského osídlení v Černovicích. „V 1. čtvrtině 18. století už existovala náboženská obec s modlitebnou a hřbitovem, který sloužil i pro Kamenici nad Lipou a Novou Včelnici.“ „Tři ze čtyř židovských domů byly již v roce 1727 soustředěné severně od náměstí, při ohybu drnovického potoka, ... Tato situace drobného ghetta zůstala v podstatě zachována i o sto let později, kdy už zde – v Židovské (dnes Tábořské) ulici – kromě pěti obytných domů stála i synagoga.“ (Kuča, 1996, s. 483) V průběhu 18. století bylo zde zapsáno asi 17 přistěhovaných židů a k roku 1793 jich mělo v Černovicích bydlet 46. Mezi léty 1800 – 1900 bylo zapsáno asi přistěhovaných 88 židů a celkově přibližně 134, což se blíží informaci (Kuča 1996, s. 483), která uvádí pro rok 1880 138 osob (7 % obyvatelstva) a pro rok 1900 již jen 86 osob (4,6 %).

Koncem 17. století převzali od Paradisů majetek Talmberkové, ale pouze nakrátko, neboť roku 1701 již vlastnil Černovice Krištof Karel Voračický z Paběnic.

Ani Voračickým však panství dlouho nepatřilo, neboť jej roku 1721 prodali hraběti Františku Karlu Kinskému. „Odhad ceny černovického panství byl skoro 200 tisíc zlatých.“ (Turek 2010, s. 120) K roku 1723 mluví dostupné prameny o 1224 obyvatelích, o rok později o 1235 obyvatel a roku 1725 mělo zde žít 1175 lidí. V tomto období se zde nacházelo 115 nebo 107 domů. Od poloviny 18. století začal počet domů stoupat a Černovice se začali vzpamatovávat po zrušení během války a z několika rozsáhlých požárů. Začala se poměrně rychlým tempem rozvíjet nová zástavba do všech směrů od náměstí.

Četné požáry však obec sužovaly stále a počet požárů se zdá být až neskutečný, přesto naprostá většina je doložena přímo v písemnostech černovických či okolních měst, které často zmiňují pomoc vyhořelým Černovicím. Při požáru roku 1730 vyhořel i kostel a „některé prameny uvádějí, že nezbyl v obci žádný neshořelý dům, jen holé zdi.“ (Turek 2010, s. 122) Při dalším rozsáhlém požáru o 8 let později vyhořel opravený kostel znovu a spolu s ním asi 60 dalších domů a stodol.

Oheň však nebyl jediným nepřítelem. Povodně, dvě v roce 1732 a jedna o tři roky později, si vyžádali asi 10 lidských životů a za obět jim padlo několik stavení.

Kinští se věnovali obnovám obce po požárech či povodních, přestavbám a opravám kostela a dalších budov, a tak byla vtisknuta obci vrcholně barokní podoba. K vládě Kinských se také váží jedny z prvních výrobních manufaktur (nejspíše soukenických) v Černovicích a okolí. Také se zasloužili o rozvoj sklářských hutí, jejichž provoz podporovali.

Kinským se podařilo v roce 1760 panství zpeněžit za 211 tisíc zlatých. Novými majiteli se tak stali Šternberkové. Ani jim se však nevyhnuly ztráty způsobené ohněm. V roce 1796 při rozsáhlém požáru shořelo 76 domů i požárem byl opět poškozen kostel i zvonice.

Již v roce 1803 se znovu měnil majitel, když drnovické panství koupil Vincen Eusebius Zessner ze Spitzenbergu. Ten Panství rozšířil o Markvarec a Chválkov, a tak se počet obcí v panství vyhoupl na 18. Samotné Černovice mohly mít v té době kolem 140 až 150 domů a podle odhadů více než 1200 obyvatel. Jenže ani novému majiteli štěstí nepřálo a v roce 1804 lehlo popelem dalších 40 domů.

V roce 1823 bylo panství vyměněno a novým majitelem se stal Jindřich Schönburg-Hartenstein. V době kdy Černovice vlastnil, došlo postupně k přestavbě zámku v klasicistním stylu, výstavbě nového pivovaru v sousedství zámku, úpravě obory a vysazení modřínové aleje. V téže době také vzrostl počet obyvatel. K roku 1848 bylo zde 248 domů a asi 1740 obyvatel.

„Vznikal stabilní katastr. Vyměřování půdy vyvolalo v Černovicích 253 nesouhlasných reklamací a není tudíž divu, že práce trvaly od roku 1829 do roku 1856. Na konci období v obci žilo 156 měšťanů, 66 chalupníků, a 64 domkařů, celkem 1804 obyvatel.“ (Turek 2010, s. 142)

Roku 1857 postihl Černovice zřejmě nejničivější požár v jejich celé historii. Tehdy v květnu vyhořelo více než 130 domů a hospodářských stavení, včetně kostela a synagogy. Počet obětí ani počet lidí, kteří následně z města odešli, neznáme. O domov přišlo údajně až 200 rodin. Víme o 1804 obyvatelích v roce 1856 a poté známe až údaj z roku 1869, který hovoří o 1950 obyvatelích. Na obnovu byla vyhlášena sbírka, a tak za pomoci ostatních měst a vydatné finanční podpory knížete Schönburga byly domy i církevní budovy postupně opravovány.

Od roku 1850 byl v držení dalších majitelů již jen velkostatek a zámek. Majetek byl často prodáván, šel z ruky do ruky, a žádný z majitelů jej nedržel po významnější dobu. Od roku 1872 se vystřídal asi pět majitelů a na čas se stal majetek i vlastnictvím státu (1921-1931 – pak vrácen). Až roku 1945 byl velkostatek konfiskován státem.

V roce 1883 byl postaven lihovar. Významné byly také mlýny, pivovar, škrobárna a sirupárna. O rok později začala fungovat dívčí ochranná, jakožto snad vůbec první takové zařízení v Čechách. Před rokem 1900 byla zde také obuvní manufaktura.

Vliv jak na celou oblast, tak i na Černovice samotné mělo v roce 1889 dokončení železniční trati Jihlava – Tábor, která vedla přes nedalekou Obrataň.

Rok 1891 se nechvalně proslavil dalším z požárů, který tentokrát zničil 12 domů a 10 stodol. Ještě ničivější byl požár, který roku 194 zachvátil 38 domů.

Roku 1896 byla v Černovicích založena první továrna. Zabývala se výrobou kožené galanterie. Roku 1923 zaniká a majitel stěhuje výrobu do Vídně, ale její mistr později založil podnik nový, který od roku 1931 fungoval v nové budově.

Poměrně pozdě, až roku 1906, byla do Černovic přivedena železnice. U stanice Černovice u Tábora vyrostl téhož roku hostinec, místo kterého byla později zřízena pošta. O rok později se rozjela v blízkosti nádraží strojní výroba zemědělských strojů. Významný byl rok 1910, kdy vzniklo první veřejné osvětlení, nový vodojem a místní spořitelna.

V období první světové války bylo z Černovic odvedeno celkem 232 mužů, z nich nejméně 42 nepřežilo. Po válce, roku 1926 byl odhalen pomník padlým, stojící na náměstí, a v roce 1937 pomník všem legionářům, umístěný před místní sokolovnou.

V únoru 1920 byla v prostorách zámku zřízena nejspíše první dětská ozdravovna v Československu. Stalo se tak především díky finanční podpoře krajanů žijících v USA. V roce 1923 došlo ve městě k elektrifikaci, a to i veřejného osvětlení. Počátkem třicátých let bylo vybudováno koupaliště Klínův, otevřena místní sokolovna a také vystaveny nové pavilony dětské ozdravovny.

Meziválečné období přineslo rozkvět obce a na počátku druhé světové války, v roce 1939, již zde stálo 360 domů a bydlelo přibližně 2300 obyvatel. Německá armáda poprvé dorazila do města 16. března 1940. V té době zde žilo 23 osob židovského původu. K deportacím židů a dalších občanů do koncentračních táborů došlo v létě roku 1942.

Transporty končili v táborech Oranienburg, Dachau, Ravenbrück, Terezín. Další úbytek obyvatel znamenal odvoz mužů do německých zbrojních závodů a leteckých fabrik. V roce 1944 měl být údajně počet obyvatel 1946. Celkem zahynulo nejméně 73 obyvatel a rodáků, „včetně rodáků zahynulo 51 černovických Židů a přežilo 10...“ (Turek 2010, s 319) Roku 2002 byl u místního židovského hřbitova zbudován památník obětem.

Po květnu roku 1945 byly přejmenovány některé ulice a v dalším měsíci došlo ke konfiskaci velkostatku státem. Svou činnost zde obnovil Sokol a pokračovala i činnost ozdravovny, díky které bylo za války zachráněno mnoho dětí. Pokračovalo odstraňování škod po německé okupaci. Roku 1948 byl kožedělný závod spravován firmou Baťa a ještě téhož roku znárodněn. O rok později došlo k zestátnění všech obchodů.

V roce 1949 v rámci územní reorganizace byla obec odtržena od Tábora a připojena k Jihlavskému kraji.

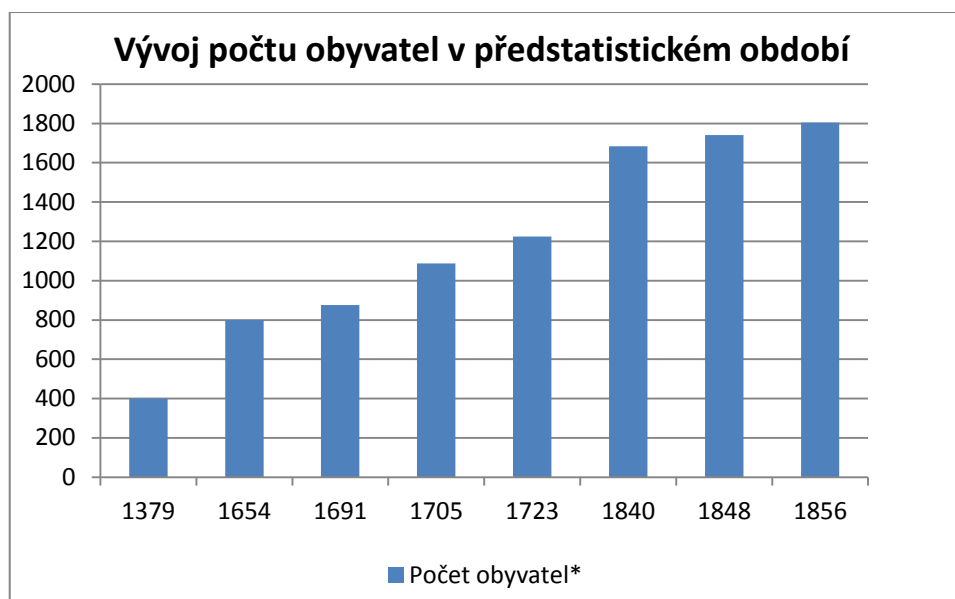
V roce 1953 byla vystavěna nová budova školy. Také ulice začaly být asfaltovány. Probíhala kolektivizace zemědělských statků a majetek byl odevzdáván Státnímu statku. Vznik JZD Černovice v roce 1957 byl vynucen kvůli okolním menším družstvům. Ta se postupně pod družstvo Černovické přidávala, až se roku 1975 sdružila všechna.

V druhé polovině 20. století se postupně stávaly okolní vesnice a osady součástí Černovic. Fungoval zde již také výchovný ústav pro mládež, který patřil k největším v republice. V roce 1962 byl zřízen v prostorách zámku ústav sociální péče pro mentálně postižené, který i s pomocnou školou funguje stále a je významným zaměstnavatelem.

Po revoluci došlo k velkému množství změn. Byl zpět získán status města, který byl nejspíš za války ztracen. Byly zakládány soukromé obchody, došlo k plynofikaci a zřízení čističky odpadních vod. JZD se změnilo na ZD Černovice a mnoho menších družstev zaniklo úplně.

V roce 1994 se stalo město součástí Pelhřimovska, a to i přes snahu přičlenit se zpět k Táboru.

Graf č. 1 – Vývoj počtu obyvatel v předstatistickém období

Zdroj: Turek (2010)

* Hodnoty pro město bez přilehlých obcí

5. Podrobná analýza populačního vývoje

Po úvodním seznámení s charakteristikami obce a po nástinu populačního vývoje Černovic v předstatistickém období přichází na řadu jádro celé práce, tedy postupné podrobné rozebrání všech nashromážděných dat, strukturované v periodách zmiňovaných a zdůvodněných v metodice. Hlavním vodítkem při této činnosti je souhrnná tabulka s údaji o počtu obyvatel doplněna grafem a další dílčí tabulky, výpočty a grafy směřující k dosažení vytyčených cílů.

5.1 Populační vývoj Černovic

V první části analytické kapitoly je důležité seznámit se s populačním vývojem sledovaného sídla ve vybraných časových průřezích.

Tabulka č. 1a – Vývoj počtu obyvatel 1869-2011

město	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
Černovice	3697	3650	3657	3529	3411	3357	3023
Pacov	4229	4147	4095	4114	4264	4076	3787
Pelhřimov	8387	8689	8738	8894	9938	10079	10259
Kamenice n. L.	3663	3546	3329	3265	3369	3194	2948
Tábor	10339	11251	12652	15155	17495	18204	19425
Mladá Vožice	4114	4163	3909	3539	3507	3327	3029
Soběslav	3706	4350	4251	4193	4232	4312	4596
Jin. Hradec	12294	12314	12032	12836	13602	12788	13591
Jihlava	23833	26559	28577	29858	32344	32702	36659
Č.							
Budějovice	19232	26039	32134	45524	54786	57557	59079
Vysočina	505480	522573	522562	524563	536488	531703	521768
Jihočeský	689119	722344	716015	735502	753025	737328	718820
ČR	7565463	8223227	8666456	9374028	10076727	10009482	10674240

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ, 2006); Veřejná databáze ČSÚ

V prvním sledovaném období, tedy mezi sčítáními v letech 1869 a 1900 se počet obyvatel města snížil o 4,5%, což činí v absolutních číslech 168 obyvatel. Toto přibližně třicetileté období je považováno za období dovršení průmyslové revoluce v českých zemích. I zde se rozvíjel průmysl, především úzce spjatý se zemědělstvím. V roce 1883 byl

postaven lihovar a fungoval i pivovar, škrobárna, sirupárna a několik mlýnů. Přesto však počet obyvatel klesá. Celkový pokles v tomto období zapříčinil výraznější úbytek v posledním desetiletí (1890 až 1900), kdy z celkového úbytku 168 jedinců ubylo 128 (asi 76%). Důvodem poklesu by mohl být prudký pokles porodnosti okolo roku 1880, kdy porodnost klesla pod 20 promile (Koschin 2005). Spíše než to ale fakt, že Černovice jakožto sídlo bez nejmenší administrativní funkce, a tehdy ještě bez rozvinutého dopravního napojení, neměly zajímavý průmyslový potenciál. Tohoto potenciálu naopak mohla využít okolní města, kam se mohlo za prací stěhovat venkovské obyvatelstvo. K rozvoji Černovic také jistě nepřispěl požár města, jenž měl na svědomí zhruba dvacítku budov.

Období mezi censy 1900 a 1930 bylo z hlediska počtu obyvatel výrazně ztrátovější, než období předchozí. V prvním dvacetiletí začínajícího 20. století obyvatel nadále ubývalo. Nikterak nepomohlo ani přivedení železnice se zastávkou přímo v obci, ani první továrna ve městě, ze sklonku předchozího století, zaměřená na výrobu kožené galanterie. Úbytek 506 obyvatel znamenal v roce 1930 pokles o více než 14% oproti roku 1900. V tomto období nelze přehlédnout poměrně důležitý aspekt, kterým byl úbytek židovského obyvatelstva. Podíl židů na celkovém úbytku v těchto letech činil zhruba 10%. Obdobně tomu bylo již v předchozím období, což může vysvětlovat podnikavá povaha židovských obchodníků, hledajících širší trh ve větších městech. Další ztráty si vyžádalo i válečné období, kdy z více než 200 odvedených více než 40 přišlo o život.

Největší úbytek je patrný mezi údaji ze sčítání 1921 a 1930. Ten činil 334 obyvatel, tedy asi 66% z celkového úbytku. Jistý podíl na tom neslo uzavření kožedělné továrny v roce 1923 a s tím spojený odliv pracovníků do větších okolních měst, některých i do zahraničí.

Vývojová éra od třicátých do padesátých let se odehrává ve znamení 2. světové války. I díky ní zaznamenávají Černovice druhý nejvyšší propad počtu obyvatel v jejich historii. Tento fakt je navíc umocněn tím, že sledované období je oproti ostatním o jednu dekádu kratší. Zde také kvůli válečnému stavu neproběhlo sčítání obyvatelstva, které se mělo uskutečnit roku 1940. „Jeho konání na okleštěném území Protektorátu Čechy a Morava zabránili čeští politici a demografové s odůvodněním nepřipravenosti a hlavně s úmyslem neposkytnout okupační mocnosti spolehlivé podklady pro válečné hospodářství. První poválečné soupisy z let 1946 a 1947 v obnoveném Československu představovaly

pouze dílčí akce a sčítání lidu proběhlo až v roce 1950.“ (ČSÚ 2012). V období války se musíme spokojit pouze s odhady. Černovice ztratili mezi lety 1930 až 1950 474 obyvatel. Zatímco v průběhu 30. let zaznamenávala obec rozkvět, na jejích konci a v dalších letech válka přinesla jak ztráty na životech v koncentračních táborech, tak odvezení poměrně velkého počtu mužů do německých fabrik. Současně se dle požadavků okupantů přeorientovala, zastavila či omezila i výroba větších podniků a větších řemeslných manufaktur, z nichž některé po válce svou činnost již neobnovily. V druhé polovině 40. let zaznamenávají Černovice v menší míře i odliv německého obyvatelstva. Poválečné obnovy města nepřinesly nárůst populace ani po znovuootevření a zestátnění některých podniků na konci 40. let. Nastupující kolektivizace pokračovala nejintenzivněji v letech padesátých (uskutečňovala se však v menší míře i v dalších obdobích socialistické éry), kdy po vyvlastnění zemědělské půdy začala vznikat jednotná zemědělská družstva, která zaměstnávala velkou část místních obyvatel. Zemědělství tak bylo nadále hlavním zdrojem obživy místního lidu.

Tabulka č. 1b – Vývoj počtu obyvatel 1869-2011

město	1950	1961	1970	1980	1991	2001	2011
Černovice	2549	2335	2135	2003	1901	1846	1833
Pacov	3663	4026	4577	5180	5201	5232	4982
Pelhřimov	9198	9754	11559	14239	16480	16590	16656
Kamenice n. L.	2958	3149	3451	3951	4202	4220	3994
Tábor	23696	24528	27181	31867	36342	36557	35334
Mladá Vožice	2605	2656	2573	2735	2777	2735	2708
Soběslav	4785	5850	6304	6988	7365	7292	7279
Jin. Hradec	12080	12621	14675	19923	21822	22695	22367
Jihlava	31268	36528	42538	49770	51831	50702	51154
Č. Budějovice	55709	64661	76699	88448	97243	97339	94754
Vysočina	452628	481045	486571	508868	513740	512143	512727
Jihočeský	550911	573713	577543	613171	622889	625267	637460
ČR	8896086	9571531	9807696	10291927	10302215	10230060	10562214

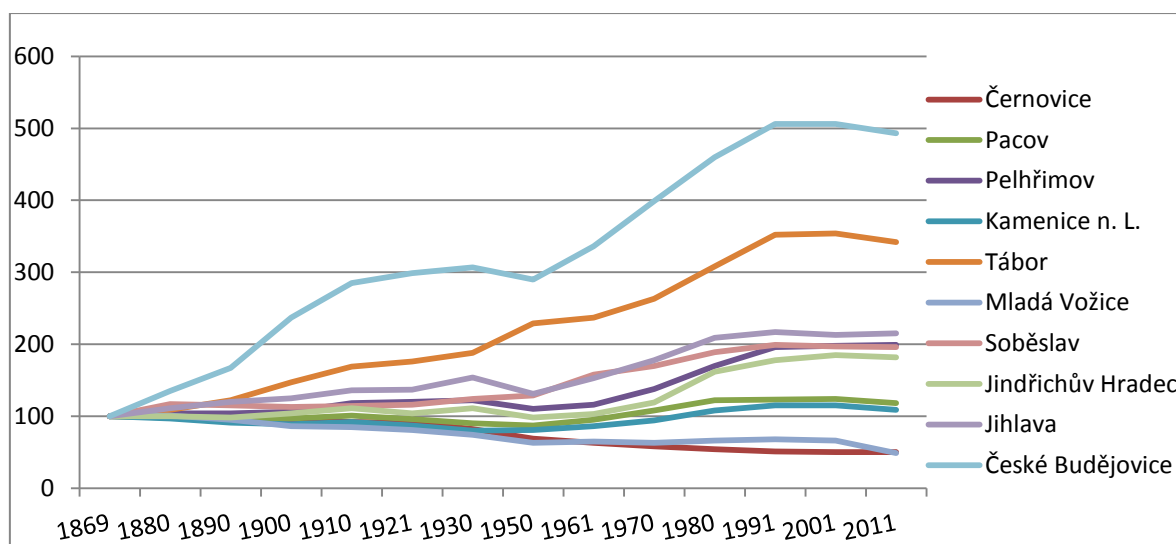
Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ

V období let 1950 až 1980 zaznamenáváme vůbec nejvyšší úbytek, který činí 546 jedinců. Toto období u nás můžeme označit za dobu výstavby socialistického průmyslu, především pak 50. a 60. léta. V socialistické éře docházelo k zarovnávání poměrů mezi rozvinutějšími a méně rozvinutými oblastmi, takzvané nivelizaci. Ta se na území

tehdejšího Československa uskutečňovala v podobě přesunů průmyslové výroby do převážně zemědělských oblastí, tedy průmyslově výrazněji nerozvinutých.⁷ V rámci Čech byly tyto snahy přenášeny na typicky rurální území dnešního Kraje Vysočina.⁸ I v Černovicích v této době fungoval kožedělný závod a například průmysl kovovýroby, nikoli však ve větších rozměrech. Můžeme tedy říci, že město zůstává i v této době primárně orientováno na zemědělství a zpracování zemědělských produktů v potravinářství. Úbytek v tomto období je mezi jednotlivými censy rozložen tak, že první dvě dekády tvoří zhruba $\frac{3}{4}$ celkového úbytku a poslední desetiletí zbývající $\frac{1}{4}$ (tedy 132 obyvatel). V posledním desetiletí došlo vlivem politických opatření k značnému nárůstu počtu narozených dětí, což se promítlo na dnešní věkové strukturu, kde vyčnívají právě tyto silné ročníky.

Nejmladší hodnocený interval signalizuje stabilizaci ve vývoji obyvatelstva města. Zatímco za tři předchozí periody byl pokles vždy poměrně značný, můžeme, snad jen s výjimkou desetiletí mezi censy z let 1980 a 1991, v následujících obdobích sledovat o něco menší úbytky než kdy dříve. Ztráta za první dekádu činila celých 60% z celkového úbytku 170 osob za celé období. Od této doby do současnosti se pokles snižuje tak, že v předposledním intervalu činil pokles 55 obyvatel a mezi lety 2001 a 2011 jen 13 osob.

Graf č. 2 – Vývoj počtu obyvatel Černovic a vybraných měst (1869-2011)

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze ČSÚ; vlastní výpočet
 *Rok 1869 = index 100

⁷ Příklad přesouvání výroby na Slovensko

⁸ Zde můžeme jako příklad vidět město Žďár nad Sázavou, kde vznikl počátkem padesátých let, bez výraznější dřívější tradice, strojírenský podnik ŽĐAS

5.2 Populační vývoj ostatních sledovaných měst

Abychom byli schopni porovnávání vývoje Černovic s ostatními městy, je nezbytné provést u těchto podobnou analýzu vývoje počtu obyvatel jako v předchozí části kapitoly. Vzhledem k většímu počtu sledovaných okolních měst je nutné, pro přehlednost práce, zvolit jednotnou strukturu sledování vývoje za jednotlivé průřezy. Toto sledování má za úkol ukázat vývoj v regionálním kontextu, a připravit tak půdu pro pozdější srovnání.

V prvním sledovaném období (1869-1900) zaznamenáváme na českém území vůbec nejdynamičtější růst obyvatelstva. Počet obyvatel tehdy vzrostl o přibližně 24 % oproti stavu v roce 1869 a k roku 1900 zde tedy žilo 9 374 028 obyvatel. To bylo dáno především počty narozených, které tehdy patřily k nejvyšším v celé české historii a poměrně výrazně převyšovaly počty zemřelých. (V těchto letech se počet narozených pohyboval v průměru okolo 325 tisíc ročně, zatímco dnes je to okolo 100 000) V období druhé poloviny 19. století a na počátku století dvacátého ještě nemůžeme mluvit o jakékoliv populační politice státu. Určité počátky užívání některých nástrojů populační politiky tak datujeme až do prvorepublikové éry.

V krajích, kam dnes přísluší sledovaná města, zaznamenáváme v porovnání s celou zemí růst je velmi mírný. V případě Jihočeského kraje necelých 7 % a v případě Vysočiny ani ne 4 % oproti původním stavům. V obou krajích se na celkovém přírůstku velkou měrou podílí krajská města. Obyvatelstvo Českých Budějovic se během období více než zdvojnásobilo. U tří z ostatních měst můžeme vidět pokles počtu obyvatel, který byl významnější v Mladé Vožici (-14,6 %) a Kamenici nad Lipou (-11 %) a v menší míře i v Pacově. Další čtyři města populačně rostla, avšak významněji jen Tábor, jež se rozrostl o téměř polovinu své velikosti o tři desítky let dříve. Vývoj Pelhřimova, Jindřichova Hradce a Soběslavi zdaleka nebyl tak dynamický, ale především pro Soběslav (+13%) nebyl zanedbatelný.

Následující průřez (1900 až 1930) je obdobím kdy celkový počet obyvatel země poprvé pokořil hranici deseti milionů. Celkově se stav k roku 1930 zvýšil přibližně o 14 % oproti roku 1900. Stalo se tak i přes válkou výrazně rozkolísané druhé desetiletí, kdy došlo k přechodnému úbytku, způsobenému poklesem porodnosti až o 40 %. Svou zápornou roli sehrála v populačním vývoji nepochybně i poválečná epidemie španělské chřipky. Porodnost se zvýšila vlivem poválečné kompenzační vlny, která tento faktor vrátila do normálu a i díky ní pokračoval populační růst doprovázený mírně klesající úmrtností. Růst

mělo zajistit také první zavádění tehdy spíše podpůrných nežli přímo pronatalitních opatření (mateřská dovolená, nižší důchodová daň, řízená bytová výstavba, atd.).

Vývoj v sledovaných dvou krajích v této době stagnoval a čísla hovoří o mírném úbytku obyvatelstva. Jak České Budějovice, tak i Jihlava, jakožto sídelní i průmyslová centra krajů, nadále vykazují poměrně dynamický růst a přírůstek dosahuje bezmála hranice 30 % u Budějovic a zhruba 23 % u Jihlavy. Stejně jako v předchozím hodnocení i zde patří mezi města s úbytkem Mladá Vožice, Kamenice nad lipou a Pacov. Zde ubývá obyvatel s podobnou intenzitou jako v předchozím hodnocení. Mezi městy s kladným přírůstkem nadále dominuje Tábor s růstem o zhruba 28 %. Růst v ostatních městech se pohybuje mezi 10 až 15 procenty.

Pro následující interval (1930-1950), zkrácený o jeden census, je s celkovým úbytkem bezmála dvou milionů obyvatel suverénně nejztrátovějším obdobím českých dějin. Světová hospodářská krize provázející 30. léta, se projevila výrazným poklesem průmyslové výroby i zahraničního obchodu a dramatickým zvýšením nezaměstnanosti v mnoha zemích po celém světě. I přes takto sníženou životní úroveň zaznamenává Československo populační růst a na konci třicátých let dosahuje doposud nepřekonaného počtu obyvatel přesahujícího 11 milionů jedinců. Zlom ve vývoji v tomto období přinesla 2. světová válka a s ní spojený prudký propad, který se při sčítání v roce 1950 zastavil několik desítek tisíc pod hranicí devíti milionů obyvatel. Zajímavý je fakt, že porodnost se i za nepříznivých životních podmínek držela poměrně vysoko, a to i díky dospívání generace narozené během kompenzační vlny po druhé světové válce. Ani v úmrtnostních tabulkách nenajdeme výraznější změny, což může vysvětlovat preferování nasazování obyvatel protektorátu do pracovních táborů spíše než na frontu.

Oba vybrané kraje přišli o nemalou část populace, kdy ztráty 13 % na Vysočině a téměř $\frac{1}{4}$ obyvatel v Jihočeském kraji jsou podstatnou měrou ovlivněny odsunem německého lidu, který v tehdejší době tvořil podstatnou část osídlení hlavně příhraničních oblastí jižních Čech centrální oblasti Vysočiny. A tak se Jihlavy ztráty spojené i s odsunem dotkly znatelněji, než Českých Budějovic. Jihlava přišla během těchto dvaceti let o 13 % svého obyvatelstva. I převážná většina dalších měst se populačně propadla. Maximální pokles zaznamenal Jindřichův Hradec (-11 %). Výjimkami jsou Tábor a Soběslav, města, která vykazují růst. U Soběslavi je růst jen nízký, ale v případě Tábora vzrostl počet obyvatel o zhruba 22 % oproti poslednímu sčítání lidu z roku 1930.

Poválečný nástup socialismu přinesl v **50. až 80. letech** populační politiku zaměřenou především na zvyšování porodnosti. „K řešení otázek populačního vývoje byly zřízeny Státní populační komise (1957-1971) a Vládní populační komise (1971-1988), které fungovaly pouze jako poradní orgán vlády (Pakosta 2004 in Gildainová 2010).“ Toto období je významné i pro rozvoj a rozmístění průmyslových odvětví. Průmysl, koncentrovaný hlavně na severu a západě Čech, je za postupné snahy vyrovnávat vnitrostátní poměry uměle přesouván do větších center méně průmyslově rozvinutých oblastí. Výroba byla orientována na strojírenství a kovovýrobu, chemickou výrobu a průmysl kožedělný.

Od roku 1950, díky snaze o co největší přirozené přírůstky, počet obyvatel rostl a v roce 1980 opět překročil desetimilionovou hranici. V tomto průřezu přibýlo skoro 16 % obyvatel oproti stavu v roce 1950. Nárůst u obou krajů se velmi podobal a pohyboval se kolem 12 %. Velmi dynamického vývoje se v tomto období dočkala hlavní sídla krajů. V Jihlavě i Českých Budějovicích přibýlo 59 % počtu obyvatel zjištěném v prvním poválečném sčítání. Především v těchto městech můžeme pozorovat rozvoj socialistického průmyslu, jehož charakter se oproti tradičním odvětvím změnil. Například v Jihlavě byla tradiční soukenická výroba. Po změnách však začalo primární roli hrát strojírenství a elektrotechnika (Jihlavan, Motorpal, Tesla), a tak byly tradiční soukenické podniky sdruženy pod národní podnik Modeta. V návaznosti na rozvoj průmyslových aktivit, docházelo k výstavbě panelových sídlišť a prudkému růstu počtu obyvatel.

I ve městech s nižší než krajskou administrativní funkcí obyvatelstvo mezi lety 1950 až 1980 dynamicky roste. Výrazný růst zaznamenávají všechna sledovaná měst, kromě Mladé Vožice, kde je nárůst o 5 % stavu z roku 1950 v porovnání s ostatními subjekty zanedbatelný. Nejvýraznější hodnoty najdeme u Jindřichova Hradce (+ 65%), Pelhřimova (+ 55%), Soběslavi (+ 46%) a Pacova (+ 41%). Tábor a Kamenice nad Lipou překročili hranici nárůstu 30 % stavu z roku 1950. I v početně menších městech jako je Pacov, Kamenice nad Lipou či Soběslav se již v této době setkáváme s panelovou výstavbou, i když ne v takovém rozsahu jako třeba v Pelhřimově či Táboře. Menší města si ponechala v tomto období spíše svůj původní zemědělský charakter a významnější soustředění průmyslu v nich se neuskutečnilo.

Poslední sledované období zasahuje až do dnešní doby. Jedná se o mezidobí let **1980 až 2011**. První část této éry spadá ještě pod vliv socialistické politiky, avšak od počátku devadesátých let nastupuje období transformace ekonomiky a s tím jednak mnoho výhod

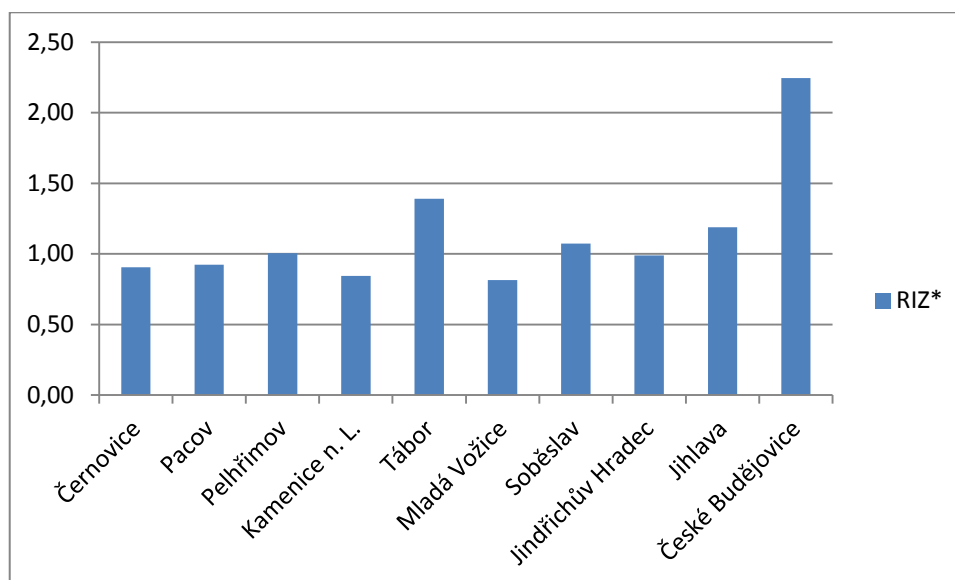
pro rozvoj podnikání a obchodu, ale zároveň i problémy jako nezaměstnanost. V tomto časovém intervalu, dochází ke stagnaci. Nízký, ale stále kladný, přirozený přírůstek můžeme na našem území sledovat přibližně do roku 1994. Od tohoto roku vykazují statistiky záporný přirozený přírůstek, avšak zvyšující se úroveň imigrace spolu s velmi chyle rostoucí nadějí na dožití zapříčiňují velmi mírný vzestup počtu obyvatel. Vývoj obyvatelstva v krajích i krajských městech v podstatě kopíruje republikový trend tohoto období. Z ostatních sledovaných počet obyvatel stagnuje v Pacově, Kamenici nad Lipou, Soběslavi a Mladé Vožici. Nárůst o více než 10% proběhl jen v Pelhřimově (17%), Jindřichově Hradci (12%) a v Táboře (11%).

5.3 Komparace vývoje měst

Tato podkapitola staví vedle sebe jednotlivá města s jejich charakteristikami vývoje pro vzájemné porovnání. Komparace probíhá především na základě dílčích výpočtů, které ukazují rychlost růstu jednotlivých subjektů.

V prvním porovnávaném období město Černovice jednoznačně zaostává za dynamikou vývoje celého regionu. Srovnatelně jsou na to města Pacov, Kamenice nad Lipou a Mladá Vožice, jejichž populace se rovněž snížila. Jindřichův Hradec, Pelhřimov a Soběslav již populačně rostou, nicméně dynamika jejich růstu jen o málo převyšuje úroveň dynamiky kraje. Výraznější změnu oproti kraji zaznamenává Jihlava a Tábor. Nejvyšší dynamiku vývoje můžeme pozorovat u Českých Budějovic, kde vysoká růstová dynamika vyplývá z více než dvojnásobného zvýšení počtu obyvatel. Ten je patrně dán vyšší průmyslovou i dopravní rozvinutostí a exponovaností města vůči dnešnímu Rakousku.⁹ Lépe než slova a graf ilustruje velikost, rychlost vývoje a absolutní bilanci přírůstku mapa k práci přiložená.¹⁰

Graf č. 3 – Rychlost růstu v období 1869-1900

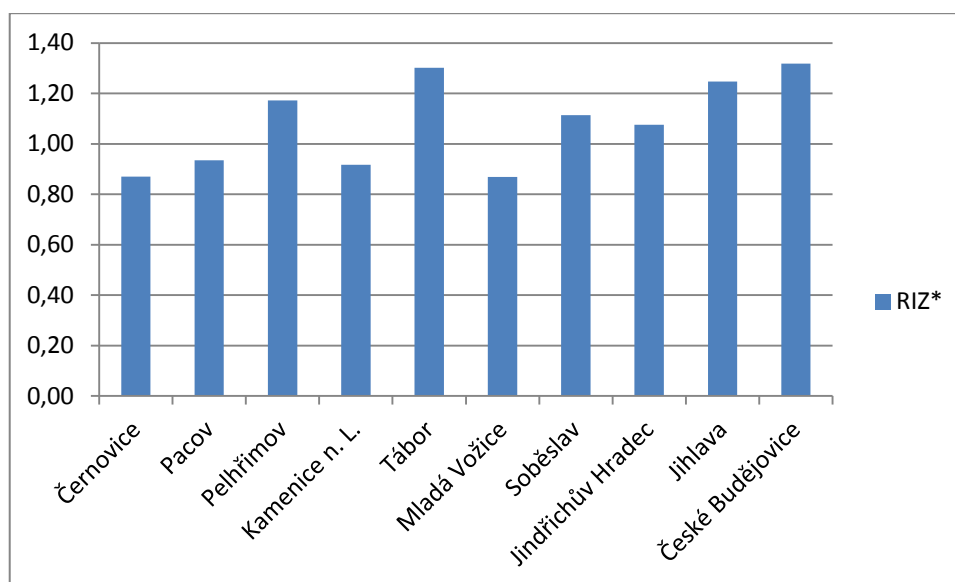
Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet *RIZ= relativní index změny (Průměr krajů = 1)

⁹ Jako první ze sledovaných disponovalo město železnicí

¹⁰ Příloha č. 3

V následujících třiceti letech se dynamika drží nadále v podobných hodnotách. Černovice dále prochází depopulací, jejíž intenzita se oproti předchozímu období lehce prohloubila. V podstatě na stejné úrovni se drží také Pacov a Mladá Vožice, kde hlavně kvůli výraznému úbytku ve 20. letech nadále obyvatel prudce ubývá. Úbytek se postupně zastavuje v Kamenici nad Lipou. U ostatních měst je patrný rozvoj a rostoucí dynamika vývoje. České Budějovice nadále rostou nejdynamičtěji, ačkoliv rozdíl ve srovnání s dynamikou kraje již není tak propastný jako v předchozím průřezu. Podobnou rychlostí růstu se v tomto období vyznačuje i Tábor a Jihlava. Vývoj toho období opět komplexněji ilustruje mapový výstup.¹¹

Graf č. 4 – Rychlost růstu v období 1900-1930

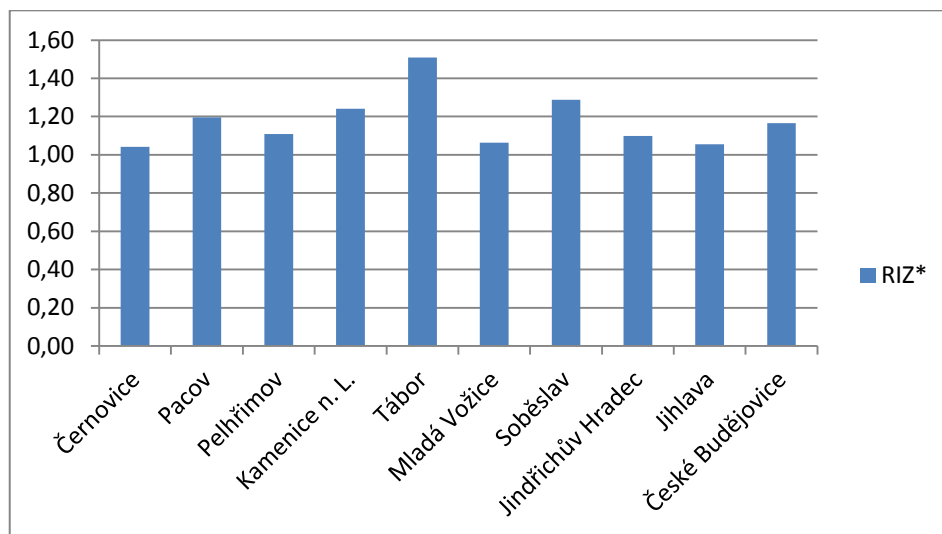
Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet *RIZ= relativní index změny (Průměr krajů = 1)

Období let 1930 až 1950, co se Černovic ve srovnání s krajským průměrem týká, je jedinou dobou kdy město, i přes výrazný úbytek obyvatel, dosahuje vyšší dynamiky než je úroveň kraje. Ten totiž zažíval v období těsně po druhé světové válce výraznou depopulaci, způsobenou ztrátami ve válce a především velkým počtem odsunutého německého obyvatelstva. Odsun nebyl tak citlivou otázkou pro Černovice samotné. Jelikož město bylo národnostně poměrně homogenní, podíl hlásících se k německé národnosti byl minimální. Některá města však byla ještě před válkou buď většinově německá, nebo s výraznou

¹¹ Příloha č. 4

německou menšinou. Přesto jsou, jak je patrné z grafu, hodnoty Černovic, Jihlavy, Jindřichova Hradce a Pelhřimova podobné a v uvozovkách srovnatelné s hodnotami v kraji. Nadprůměrnou dynamikou v rámci kraje disponuje město Tábor, kde se i v tomto období udržel dlouhodobý trend nadprůměrně vysokého růstu. To dokumentuje i další mapa.¹²

Graf č. 5 – Rychlost růstu v období 1930-1950

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet

*RIZ= relativní index změny (Průměr krajů = 1)

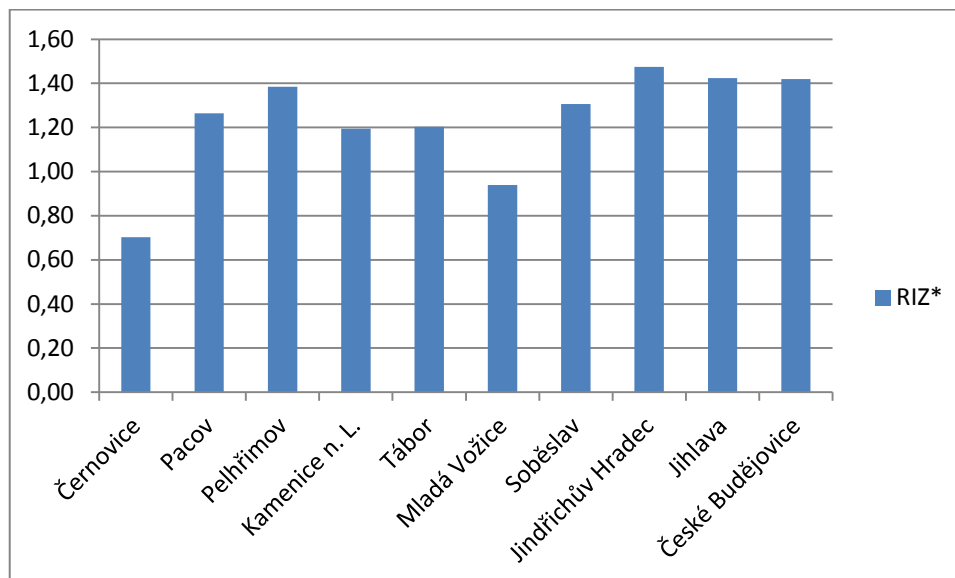
Poválečné období, od roku 1950 do roku 1980, postihuje stále ještě probíhající poválečnou obnovu měst a nastartování motoru socialistické industrializace. V těchto letech Černovice, jakožto sídlo venkovského typu nestačí držet krok s vývojem okolních měst. Černovice zůstávají nadále převážně zemědělsky orientovány a existující spíše drobný průmysl výrazněji neexpanduje. To je důvodem toho, že Černovice jako jediné z hodnocených měst zažívají mezi léty 1950 až 1980 úbytek počtu obyvatel. Vývoj Černovic již zde není srovnatelný s žádným s uvedených měst. Ta s výjimkou Mladé Vožice poměrně výrazně převyšují krajský průměr. V tomto nadprůměrně dynamickém období zásadní rychlostí vzrostl počet obyvatel v Jindřichově Hradci, Jihlavě, Pelhřimově, Soběslavi i Českých Budějovicích.¹³ Toto období je v těchto městech také charakteristické potřebou rozsáhlé bytové výstavby v návaznosti na rozvoj průmyslové výroby a příliv

¹² Příloha č. 5

¹³ Viz příloha č. 6

pracovních sil. Společným jmenovatelem je tedy výstavba panelových domů a celých sídlišť, a to nejintenzivněji v 60. až 80. letech. Panelové domy díky své poměrně rychlé konstrukci a vysoké obytné kapacitě způsobují zvrátové nárůsty mezi jednotlivými dekádami.

Graf č. 6 – Rychlost růstu v období 1950-1980

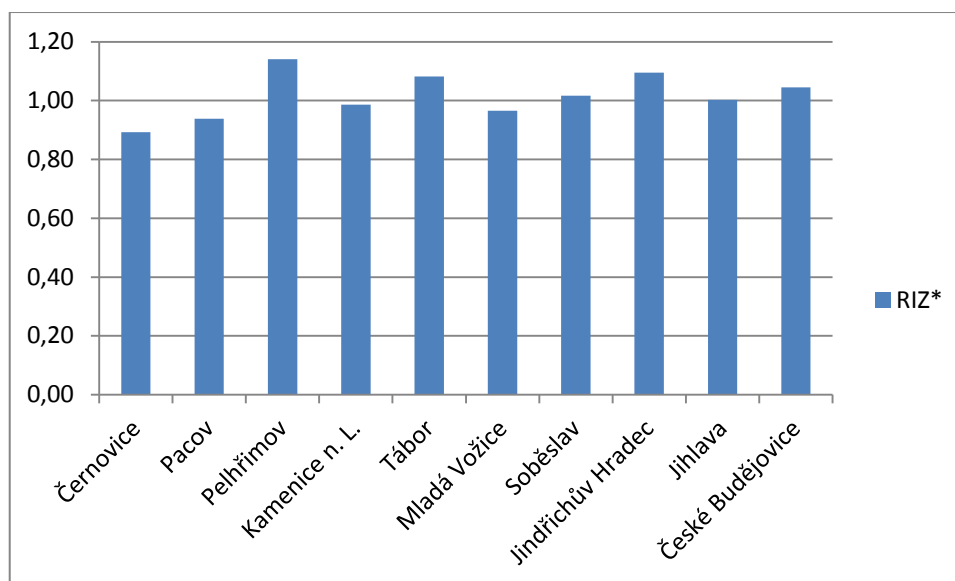

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet *RIZ= relativní index změny (Průměr krajů = 1)

Poslední uvažované období značí na území obou krajů sníženou dynamiku vývoje. Černovice, Mladá Vožice i Pacov vykazují mírný pokles, jehož intenzita se postupně snižuje. Pozorujeme tak u zmíněných měst stagnaci vývoje. Změny ostatních měst ukazují snižující se dynamiku růstu, v hrubých obrysech shodnou s vývojem kraje. Toto období sahající až do dnešních dnů je demografy označováno jako období tzv. druhého demografického přechodu. Charakteristickým rysem této proměny je pokles úhrnné plodnosti hluboko pod hranici prosté reprodukce, která je pro populaci s nízkou mortalitou rovna úrovni 2,1 (Čeledová 2009). K dalším rysům patří změna reprodukčního chování v závislosti na změnách životních možnostech lidí v reprodukčním věku, vyšší naděje na dožití a stárnutí populace. Poměrně nízkou dynamiku tohoto období a převážnou stagnaci velikosti měst jasně demonstruje mapový výstup za toto období.¹⁴

¹⁴ Příloha č. 7

Graf č. 7 – Rychlost růstu v období 1980-2011

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet *RIZ= relativní index změny (Průměr krajů = 1)

6. Syntéza poznatků

Syntetická část práce podává ucelený obraz o populačním vývoji sledovaného území. Kapitola interpretuje v generalizované podobě poznatky získané při podrobné analýze populačního vývoje v obdobích, které jsou mapovány systematickými censy. Cílem této kapitoly je interpretace zjištěných poznatků týkajících se diferenciací populačního vývoje, dále specifík vývoje v Černovicích a ve vybraných městech a nejdůležitějších historickogeografických aspektů zasahujících do populačního rozvoje města a přilehlého regionu. Závěrečná část kapitoly patří prognóze, predikci, možného vývoje měst v budoucích letech.

6.1 Obecné trendy vývoje

V předindustriální éře, jež na českém území trvala zhruba do první poloviny 19. století, můžeme pozorovat poměrně nízkou dynamiku vývoje „s kvantitativním – extenzivním charakterem přeměn, vysokou stabilitou trendů, slabou intenzitou využití zdrojů, difuzí obyvatelstva a pomalejším populačním přírůstkem, jenž byl relativně často narušován demografickými krizemi. V tomto období převládala determinující role fyzicko-geografických faktorů a existovala, ve větší míře než dnes, jakási přímá úměra mezi nadmořskou výškou (resp. úrodností půdy, geografickou polohou, vodními a surovinovými zdroji) a rozložením obyvatelstva.“ Celkově tak v tomto období převažoval v mezikrajském srovnání trend nivelizace. (Nováček 2005)

Industriální období je typické rostoucím významem nerostných surovin, energetických zdrojů a díky potřebě provázanosti průmyslových středisek i významem dopravního napojení, zejména železničního. Z tohoto pohledu je jasná dominance v průmyslové výrobě a významná exponovanost severní části českého území, kde se koncentrace výrobních aktivit i obyvatelstva promítla i po stránce urbanistické. V sídelním systému tak na severu nalézáme větší počet měst s vyšším počtem obyvatel, nežli při dnešní jižní hranici našeho státu. Dalším aspektem prohlubování zaostalosti a perifernosti dnešní Vysočiny a Jihočeského kraje byla podle Nováčka (2005) na přelomu století vnitřní migrace a i emigrace do zahraničí. Po vzniku samostatného Československa vedla vysoká dynamika komplexního vývoje ke zvyšování koncentrace obyvatelstva v rámci již stabilní

sídelní struktury. Období druhé světové války a následné poválečné obnovy až téměř do konce 40. let, přineslo další prohloubení perifernosti některých příhraničních či vnitřně periferních regionů, a na jejich úkor naopak posílení centrálních oblastí.

V poválečné éře se dostává ke slovu aspekt socialistické industrializace, která byla ve svém počátku příčinou dalšího dynamického růstu větších středisek. To dokládá i vysoká míra migrace způsobená podle Drbohlava (1989) primárně stěhováním za prací. Postupem času se však díky státní politice začala projevovat nivelizace, což vedlo k posilování pozice měst na dnešní okresní úrovni na úkor měst krajských, jejichž růst nebyl již tak dynamický. I některá menší střediska v dnešním Jihočeském kraji a Kraji Vysočina se v dynamice vyrovnala těm krajským, nebo je i předčila. Sledované Období mezi lety 1950 až 1980 tedy obecně můžeme označit za nejvíce dynamické období ze všech uvažovaných.

Fáze postindustriální vstupuje v naší zemi na scénu se zpožděním oproti západním zemím, zapříčiněným politikou bývalého režimu. Naplno se začíná projevovat až po revoluci, tedy v 90. letech. Vyznačuje nízkou dynamikou vývoje obyvatelstva a koncentrační procesy slábnou i s vyšší mírou mobility obyvatelstva. Celkově můžeme nahlížet na období mezi lety 1980 a 2011 jako na statické co do vývoje počtu obyvatel.

Z pohledu diferenciací mezi sledovanými kraji můžeme v období 1869 až 2011 vidět ve vztahu k vývoji ČR stabilnější vývoj na straně Vysočiny.

Vybraná jihočeská města ve valné většině převyšují rychlostí svého vývoje města patřící ke kraji vysočina. Ta si udržuje po celé období poměrně stabilně svou populační velikost. Jihočeský kraj zaznamenává zhruba během 140 let asi 7,5% úbytek.

Vývoj jednotlivých měst ilustruje mapa¹⁵ koncipovaná jako dlouhodobý vývoj počtu obyvatel za celé období, které sleduje analýza. Vybraná jihočeská města ve valné většině převyšují rychlostí svého vývoje města ležící na Vysočině. Podle charakteru vývoje můžeme města kategorizovat.¹⁶ K městům dlouhodobě *poklesovým* se v sledovaných obdobích řadí Černovice a mladá Vožice. Zde absolutně ubývá obyvatel a dynamika vývoje je v mezikrajském měřítku silně podprůměrná. Kategorie *stagnačních* měst je charakteristická neklesajícím stavem obyvatel a poměrně statickým vývojem během tohoto období. K těmto městům bychom zařadili Pacov a Kamenici nad Lipou, kde byl průměrný meziroční přírůstek jen nepatrný. Třetím stupněm jsou města *mírně růstová*, která by měla zachytit změnu vyšší než u stagnačních měst, ale zároveň nedosahují silného populačního

¹⁵ Příloha č. 8

¹⁶ Viz typologizace měst - kapitola č. 3

růstu, který by jejich velikost třeba znásobil. Do této kategorie nebylo zařazeno žádné sledované město. Nejblíže k tomu měl Jindřichův Hradec a Soběslav. Tato města však byla na základě širších vývojových charakteristik zařazena po boku Pelhřimova a Jihlavy k *silně růstovým*. Počty obyvatel zde zařazených sídel jsou v dnešní době přibližně na dvojnásobku svého stavu v roce 1869. Poslední kategorií jsou města *zvratová*, která s vysokým meziročním přírůstkem více než trojnásobně narostla. Konkrétně sem patří Tábor a České Budějovice, nejdynamičtěji rostoucí sídla sledované oblasti.

6.2 Hlavní historicko-geografické aspekty populačního vývoje Černovic

V období předstatistickém můžeme za nejdůležitější aspekt považovat poměrně časté a způsobenými škodami velmi rozsáhlé požáry města, které nesporně podrážely urbanistický i populační rozvoj města. Nebýt obrovského požáru roku 1857, kdy vyhořela velká část města, mohlo by v té době město aspirovat na postavení vyššího, než jen místního významu. Z toho plyne i aspekt absence administrativní funkce, kterou se přes marné snahy počínající již na konci 19. století nepodařilo získat. Volání místních po ustavení vlastního okresu pokračovalo i v budoucnu, nikdy však nebylo vyslyšeno.

V prvním sledovaném období můžeme jako nejvýraznější aspekt vývoje jednoznačně označit revoluci v průmyslu. Ta však měla na město samotné opačné dopady, než na většinu okolních větších měst. Z tohoto pohledu můžeme soudit, že proces industrializace Černovicím z hospodářského a ekonomického hlediska mnoho nepřinesl, i přestože došlo v té době k zakládání prvních továren. Po stránce populační, mu ale spíše ublížil. V prvním sledovaném období se Černovice řadí k městům, jejichž dynamika je podprůměrná a počet obyvatel klesající.

Druhé hodnocené období ovlivnil další z důležitých historických aspektů, a to první světová válka a další faktory s ní spojené. Za jeden z nich můžeme považovat i válkou poměrně značně zdecimovanou populaci mužů. Dynamika vývoje města nadále klesala a s ní i počet obyvatel. I přes další faktor rozvoje, přivedení železniční tratě v roce 1906, se zdejší průmysl nepozvedl a nepřitáhl tak do města pracovní sílu, a to z důvodu pouze lokálního významu úzkorozchodné dráhy. V tomto období můžeme podíl na úbytku obyvatelstva přikládat též emigraci.

Třicátá léta se obecně nesla ve znamení hospodářské krize, kdy některé nedávno otevřené výroby nenašly odbyt a omezily svou činnost, nebo byly uzavřeny natrvalo. Rovněž tak i drobní živnostníci. Na Černovicích, s velmi malým podílem průmyslové výroby, se však krize nepodepsala tolik jako na průmyslovějších oblastech. Krizové období dále ještě prohloubila 2. světová válka, která přinesla další výrazný úbytek spojený především s nucenými pracemi a židovskou otázkou. Odsunu německého obyvatelstva, jakožto dalšímu obecných z aspektů, v Černovicích díky jejich národnostní homogenitě nelze přikládat zásadní význam. Neopomenutelným aspektem je též nástup nového režimu a s ním spojené znárodnování, kolektivizace¹⁷ a další procesy podřizující se socialistické politice. Co se týká tohoto faktoru, nezůstalo jen u hospodářských změn, ale státní politika se v pozdější době promítla i do faktorů demografického vývoje. Spolu se socialistickou industrializací přicházel v 50. až 80. letech dynamický rozvoj sledovaných měst. Výjimkou byly Černovice a Mladá Vožice, pro něž se toto období nedá označit za dynamické. V případě Černovic je, podobně jako všechny předchozí období, charakteristické úbytkem obyvatelstva. Poměrně prudký pokles v 50. a 60. letech se od let 70. zmírňuje a úbytky nedosahují tak vysokých hodnot. Můžeme tedy říci, že od 80. let počet obyvatel města stabilně mírně klesal a až v posledních deseti letech se pohybuje okolo 1850 obyvatel a dále výrazněji neklesá.

6.3 Prognóza budoucího vývoje

Projekce vývoje počtu obyvatel České republiky, hovoří ve všech vypracovaných variantách (nízká, střední, vysoká), o očekávaném růstu plodnosti, poměrně výrazném zvýšení naděje na dožití při narození a o zpočátku rostoucí a postupem času stagnující migrační bilanci. V následujících letech se dá tedy podle střední varianty očekávat další růst, ovšem s nízkou dynamikou. Není vyloučen ani pokles ke konci předpovídaného období, celkově by se měl ale počet obyvatel zvýšit. Další očekávání tkví v progresivním stárnutí populace, kdy se předpokládá nárůst počtu osob ve vyšším věku. Poroste tak průměrný věk obyvatelstva.

Pro Černovice lze s ohledem na poslední desetiletí očekávat i nadále stagnaci či mírný pokles. Přestože město nabízí v současnosti nové stavební parcely za příznivou cenu, nedá se očekávat významný příliv obyvatel. Důvodem je neschopnost města

¹⁷ V Černovicích to byla otázka druhé poloviny 50. let

nabídnout možnost zaměstnání přímo v místě. Navíc kapacity největších zaměstnavatelů v Černovicích jsou naplněny a v současnosti se nepočítá s jejich rozšířením, spíše naopak. S ohledem na celkovou situaci v regionu se nedá předpokládat vznik či příchod nějakého významnějšího zaměstnavatele. Jednou z příležitostí by mohlo být obnovení dětské ozdravovny, která měla ve městě dlouhou tradici, avšak z ekonomických důvodů je tato možnost nereálná. Další příležitost k přilákání nových obyvatel může být spatřována ve venkovském prostředí Černovic, které však nejsou příliš daleko od měst nabízejících lepší pracovní příležitosti. Se zvyšující se mírou automobilizace by v tomto obecně mohla být výhoda vysokého počtu a roztroušenosti malých sídel na Vysočině

Z ostatních sledovaných měst můžeme podobný vývoj tušit u Mladé Vožice, kde se výrazný rozvoj průmyslových aktivit dá těžko předpokládat. U ostatních sledovaných měst můžeme v posledních deseti letech pozorovat stagnaci či rovněž mírný úbytek obyvatelstva. V menších městech jako je Pacov, Kamenice nad Lipou a Soběslav dochází v poslední době spíše k omezování či úplnému rušení výroby. I přesto zde jsou, a nadále nejspíše budou, lepší možnosti uplatnění než v Černovicích. Výrazný nárůst obyvatel se však v budoucnu očekávat nedá. U měst okresní a krajské úrovně lze spíše očekávat potenciální rozvoj obchodních aktivit. Zde je i větší pravděpodobnost stěhování obyvatel za prací. Při získání nových zahraničních investorů, či dalším rozvoji jinde neobvyklých specifických odvětví, mohou tato města populačně růst. U měst krajských může svou roli sehrát faktor vzdělání, kdy mohou města s možností vyššího vzdělání do budoucna využít potenciálu absolventů škol ku svému prospěchu.

7. Závěr

Tato bakalářská práce se zabývá historickogeografickými aspekty a jejich vlivy na vývoj počtu obyvatel v Černovicích. Hlavním cílem práce bylo objasnění stavu, ve kterém se dnes město nachází z hlediska populačního vývoje a sídelního systému. Základem celé studie je podrobná analýza dlouhodobého vývoje počtu obyvatel. Ta, společně s dalšími dílčími cíli napomohla při realizaci hlavního cíle. Mezi další konkrétnější cíle patřilo mapování populačního vývoje v předstatistickém období dějin a interpretace zobecněných poznatků a konkrétních historickogeografických aspektů.

Z provedené analýzy vyplývá, že sledované město prochází v posledních zhruba 150 letech z mnoha různých důvodů poměrně silnou depopulací. Na základě všech analyzovaných dat práce vypovídá o konkrétnějších příčinách toho vývoje, který ve sledovaných obdobích vymezenou oblast provázel. Z obecně platných příčin, které můžeme vidět v širším celorepublikovém měřítku, jsou to především války. Ve válečných obdobích se počet obyvatel nejen v Černovicích skokově snížil. O podobný propad se postaralo i období socialistické industrializace, kdy můžeme pozorovat asi největší diferenciaci ve vývoji Černovic a okolních měst. Naopak k obdobím se stabilním vývojem obyvatelstva ve městě můžeme řadit druhou polovinu 19. století a posledních přibližně třiceti let. V těchto obdobích je trend stabilního stavu a podobné dynamiky vývoje společným znakem u většiny sledovaných měst.

Celý výzkum má také reagovat na předem uvažované hypotézy. První hypotéza týkající se vlivu dopravního napojení byla naplněna v tom smyslu, že města, vstupující do industriálního období již napojena na železnici, získala tímto rozhodující náskok před ostatními městy, která i díky pozdějšímu přivedení železnice vykazují určité vývojové opoždění. Právě železnice byla i faktorem, který pomohl mnohým městům úspěšněji překonat období hospodářských recesí či průmyslového úpadku.

Druhou uvažovanou premisu je možné potvrdit jen do určité míry. Válečné období přineslo nesporně úbytek obyvatelstva ve většině měst. Ten se však mezi městy liší na základě národnostní, religiozní a kulturní skladby obyvatelstva.

Třetí úvaha je pro sledovanou oblast dobře aplikovatelná. Tato oblast na rozhraní dvou krajů by mohla být příkladem zpožděných oblastí ve všech faktorech rozvoje. Zpožděný rozvoj dopravy, průmyslu a služeb je také příčinou dnešní perifernosti tohoto území.

Očekávání růstu oblastí s vyšším podílem průmyslové výroby na úkor menších měst se potvrdilo beze zbytku. Ze sledovaných měst populačně menších, kde obyvatelstvo klesá nebo stagnuje díky nerozvíjení zásadnějších ekonomických aktivit, se obyvatelstvo stěhuje za prací jinde. Výrazněji se tento trend zastavil v posledním sledovaném období, a to především díky vysoké mobilitě obyvatelstva a časově se zkracující dojemnosti do zaměstnání. Tento fakt by mohl být výhodou venkovských sídel proti větším městům.

Správnost poslední hypotézy je dokumentována v samotné analýze. A to tím, že při bližším zkoumání důvodů populačního poklesu města nebyly nalezeny žádné významnější faktory jako rozvoj průmyslové výroby, díky kterým by byla lokalita příznivá pro koncentrační proces.

Úplným je závěrem je třeba dodat, že práce je jedním z prvních pokusů objasnit dnešní stav na základě dlouhodobého vývoje města Černovice takovouto metodou. Práce by pak mohla být přínosem vzhledem k existenci poměrně malé geograficky zaměřené základní informací o Černovicích a okolí.

Doufejme tedy, že tato práce najde své čtenáře, ať již z řad obyvatel města, či kohokoliv kdo se zajímá o historickogeografické souvislosti populačního vývoje a urbanizačních procesů.

8. Seznam použité literatury a zdrojů

BURCIN, B., KUČERA, T. (2003): Perspektivy populačního vývoje České republiky na období 2003-2065. DemoArt, Praha, 29 s. + přílohy

BURCIN, B., KUČERA, T. (2010): Populační vývoj stotisícových měst České republiky. In: Marián Halás, Pavel Klapka, Zdeněk Szczyrba (eds): *Geographia Moravica I: Sborník prací k šedesátinám doc. RNDr. Václava Touška, CSc.* Univerzita Palackého v Olomouci, s. 27–46

ČELEDOVÁ, J. (2009): druhý demografický přechod v ČR – skutečnost či mýtus?. Diplomová práce. Katedra regionální ekonomie a správy MU, Brno, 80 s.

ČERMÁK, Z. (1997): Geografické aspekty vnitřní migrace v České republice. Demografie, 39(4): s. 242-248.

DEMEK, J., MACKOVČIN, P. a kol (2006): Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. 2. vydání. Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky, Brno, 580 s.

DOHNALOVÁ, J. (2010): Černovický Baťa: osud rodiny Schönbachových. Petrklíč, Praha, 42 s.

DRBOHLAV, D. (1989): Migrační motivace, regionální a sídelní preference obyvatelstva. Disertační práce, Praha, Přírodovědecká fakulta univerzity Karlovy, katedra ekonomické a regionální geografie.

FIALOVÁ, L. a kol. (1998): Dějiny obyvatelstva českých zemí. Mladá fronta, Praha, 402 s.

GILADINOVÁ, E. (2010): Vliv populační politiky na vývoj v ČSR. Bakalářská práce. Ekonomicko-správní fakulta MU, Brno, 66 s.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. UK, Praha, 256 s.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.

HAMPL, M., MÜLLER, J. (2011): Společenská transformace a regionální diferenciaci Česka: příklad vývoje rozmístění pracovních míst a obyvatelstva. Geografie, 116, č. 3, s. 211–230.

HLAVAČKA, M. (1990): Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce. Academia, Praha, 179 s.

KÁRNÍKOVÁ, L. (1965): Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754-1914. NČSAV, Praha, 402 s.

KOCOURKOVÁ, J. (2005): Má populační politika v České republice perspektivu?

- <http://cepin.cz/cze/prednaska.php?ID=495> [dostupné 29. 4. 2012]

KOSCHIN, F. (2005): Demografie poprvé. Oeconomica, Praha, 122 s.

KUČA, K. (1996-2002): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl I.-V., Libri, Praha.

KUČERA, M. (1994): Populace České republiky 1918-1991. Česká demografická společnost, Praha, 197 s.

KUNC, J. (2004): Historické souvislosti rozvoje průmyslu a železnic v českých zemích. Acta Facultatis Rerum Naturalium Universitatis Comenianae, Geographica, Bratislava, s. 327-335

KUNC, J.; KRYLOVÁ V.: Železniční doprava a regionální rozvoj v ČR- minulost či skutečnost. Národohospodářský obzor, 4-2005, s. 33-44

LINTNER, P. (2009): Pohledy soběslavské I. Město Soběslav, 282 s.

NOVÁČEK, A. (2005): Vývojové trendy polarizace prostoru v Česku. In: Novotná, M., ed.: *Problémy periferních oblastí*, PřF UK, KSGRR, Praha, s. 25-35

NOVÁČEK, A. (2006 a): Analýza vlivu vybraných faktorů na vývoj sídelního systému Vysočiny od roku 1869. Vlastivědný sborník Vysočiny, s. 91-105

NOVÁČEK, A. (2006 b): Historický vývoj teritoriální polarizace systému osídlení v kraji Vysočina. Západní Morava, s. 65-84

OUŘEDNÍČEK, M., ŠPAČKOVÁ, P., FEŘTROVÁ, M. (2011): Sociální prostředí a kvalita života v depopulačních regionech České republiky. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2011, Vol. 47, No. 4, s. 777-803

PAVLÍČEK, S. (2002): Naše lokálky. Místní dráhy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Dokořán, Praha, 156 s.

PĚNKA, F. (1932), O mém rodišti, rukopis - uloženo v knihovně v Černovicích

PURŠ, J. (1960): Průmyslová revoluce v českých zemích. Státní nakladatelství technické literatury, Praha, 168 s. + 32 s. obr. příloh

QUITT, E. (1971): Klimatické oblasti Československa. Academia, Studia Geographica 16, GÚ CSAV v Brně, 73 s.

RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. (2006): Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005 I. Díl. Český statistický úřad. Praha

SEMOTANOVÁ, E. (1998): Historická geografie českých zemí. Historický ústav AV ČR, Praha, 293 s.

TETIVA, J. (1998): Černovice a jejich městský znak. Vlastivědný sborník Pelhřimovska, sv. 9, s. 80-82

TETIVA, J. (1999): Černovice u Tábora: něco málo co bychom o nich měli vědět. Městský úřad Černovice, 59 s.

TOUŠEK, V., SMOLOVÁ, I., FŇUKAL, M. (2005): Portréty krajů. Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha, 136 s.

TOUŠEK, V., KUNC, J., VYSTOUPIL, J. (2008): Ekonomická a sociální geografie. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 411 s

TOUŠEK, V. (2008): Vysočina. Tematický atlas. Jihlava: Krajský úřad kraje Vysočina ve spolupráci s Univerzitou Palackého v Olomouci, 36 s.

TUREK, J. (2010): Černovice rok po roce: dějiny Černovic s okolím 1322-2006. Městský úřad Černovice, 532 s.

Seznam internetových zdrojů:

Vše dostupné: [29. 4. 2012]

http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/historie_statistiky_v_cechach

- ČSÚ: Historie statistiky v Čechách

<http://www.demografie.info>

- Demografické informace, analýzy a komentáře

<http://gynome.nmnm.cz/gisvysociny>

- Poznáváme Vysočinu nástroji GIS

<http://www.kamenicenl.cz>

- Oficiální stránky města Kamenice nad Lipou

<http://www.mestocernovice.cz>

- Oficiální stránky města Černovice

<http://www.mikroregion.pel.cz>

- Stránky Sdružení mikroregionu Pelhřimov

<http://www.mu-vozice.cz>

- Stránky MÚ Mladá Vožice

<http://www.pelhrimovsko.cz>

- Informační server města Pelhřimov

<http://www.sdruzeni-svidnik.cz/>

- Stránky sdružení občanů obcí

9. Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1a,b – Vývoj počtu obyvatel 1869-2011

Graf č. 1 – Vývoj počtu obyvatel v předstatistickém období

Graf č. 2 – Vývoj počtu obyvatel Černovic a vybraných měst (1869-2011)

Graf č. 3 – Rychlost růstu v období (1869-1900)

Graf č. 4 – Rychlost růstu v období (1900-1930)

Graf č. 5 – Rychlost růstu v období (1930-1950)

Graf č. 6 – Rychlost růstu v období (1950-1980)

Graf č. 7 – Rychlost růstu v období (1980-2011)

10. Seznam příloh

Příloha č. 1 – Síť hlavních železničních tratí v českých zemích před 1. světovou válkou

Příloha č. 2 – Sociogeografická regionalizace České republiky

Příloha č. 3 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-1900)

Příloha č. 4 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1900-1930)

Příloha č. 5 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1930-1950)

Příloha č. 6 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1950-1980)

Příloha č. 7 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1980-2011)

Příloha č. 8 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-2011)

Příloha č. 9 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k průměru krajů

Příloha č. 10 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem ke Kraji Vysočina

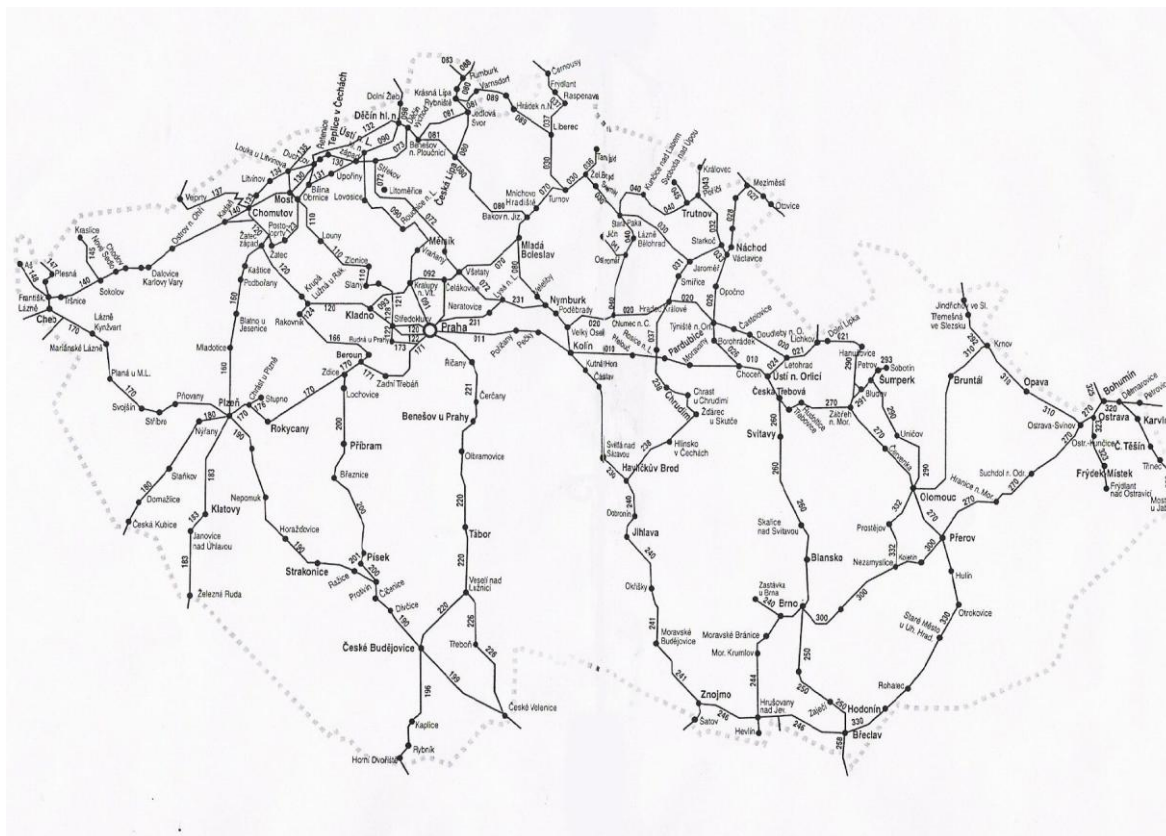
Příloha č. 11 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k Jihočeskému kraji

Příloha č. 12 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k úhrnnému počtu obyvatel všech měst

Příloha č. 13 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních krajů (1869-2011) vzhledem k ČR

11. Přílohy

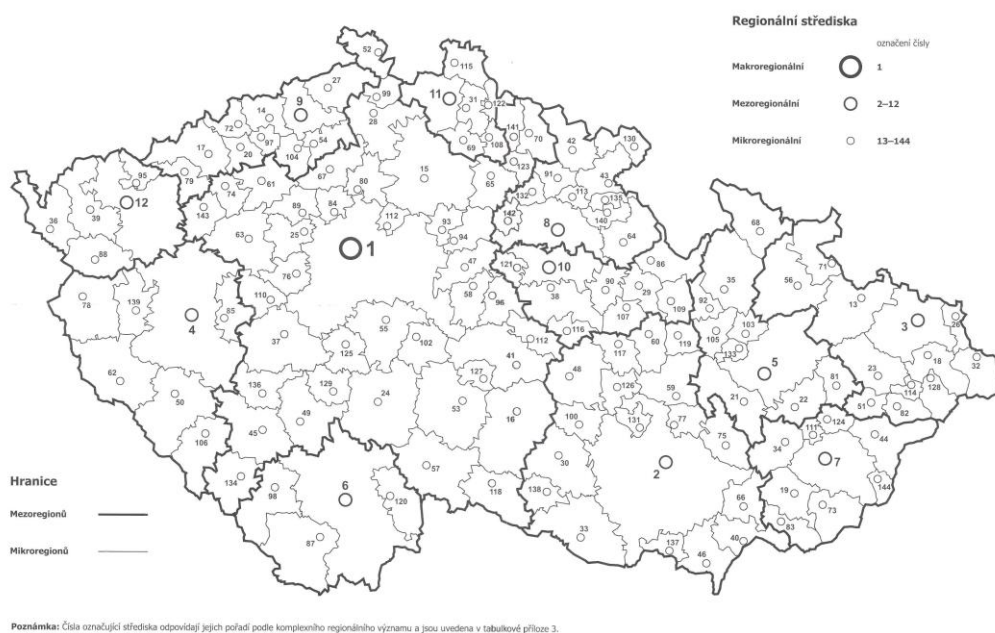
Příloha č. 1 – Síť hlavních železničních tratí v českých zemích před 1. světovou válkou

Pramen: Pavlíček (2002)

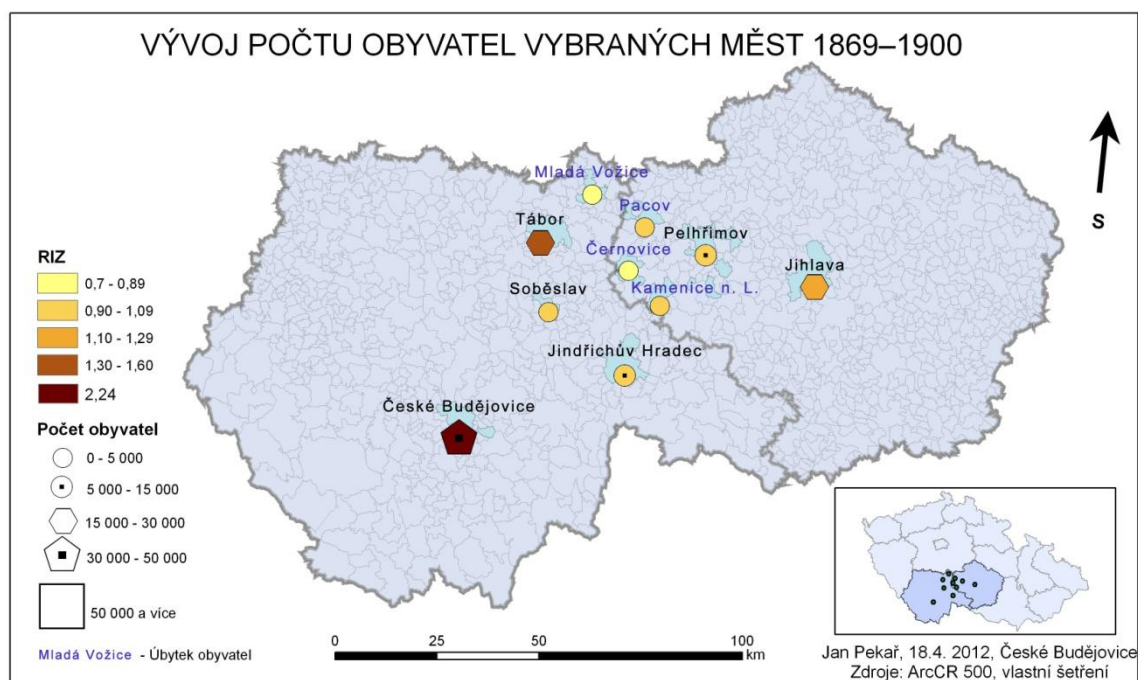
Příloha č. 2 – Sociogeografická regionalizace České republiky

Mapová příloha: Sociogeografická regionalizace České republiky (2001)

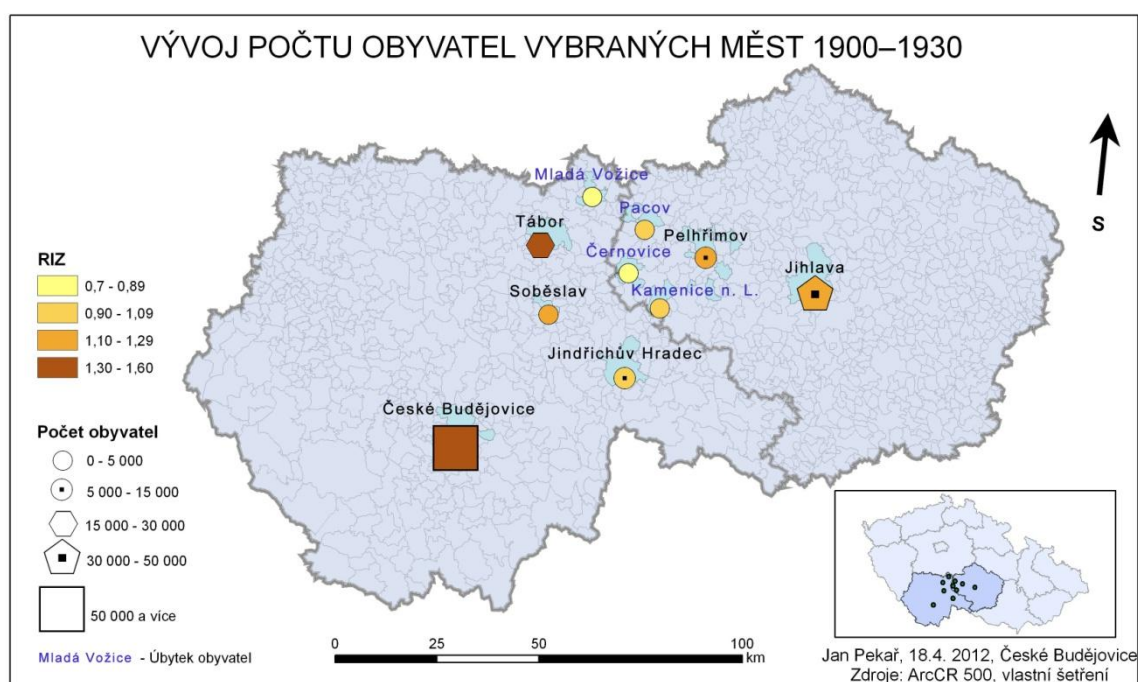

Pramen: Hampl (2005)

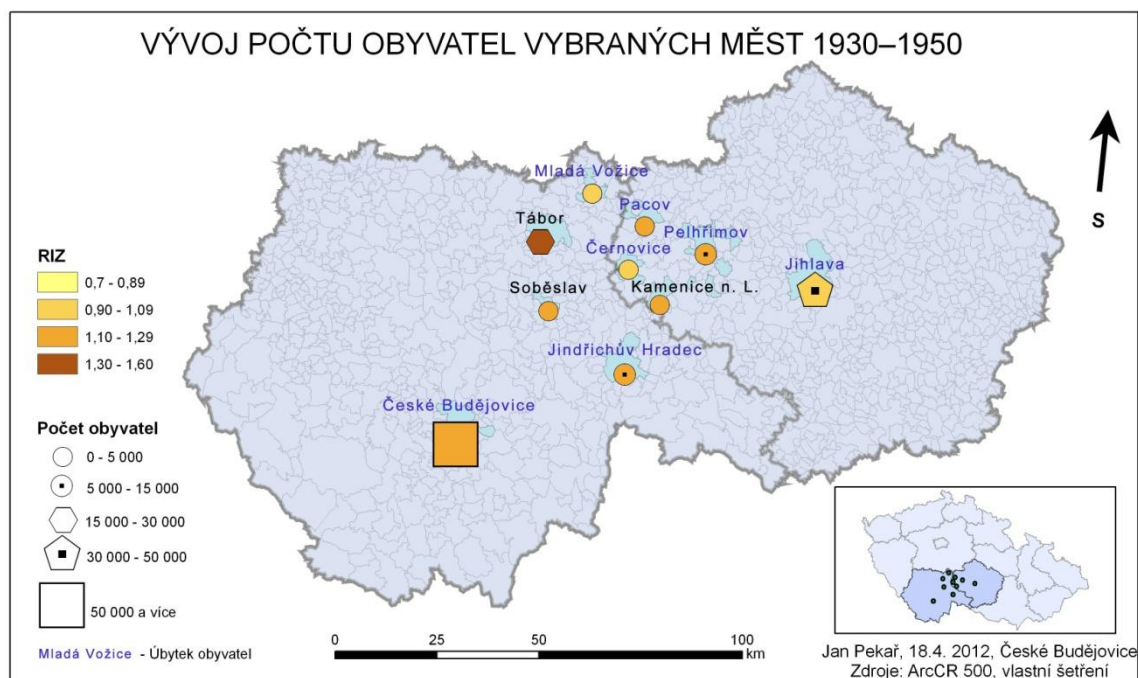
Příloha č. 3 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1869-1900)

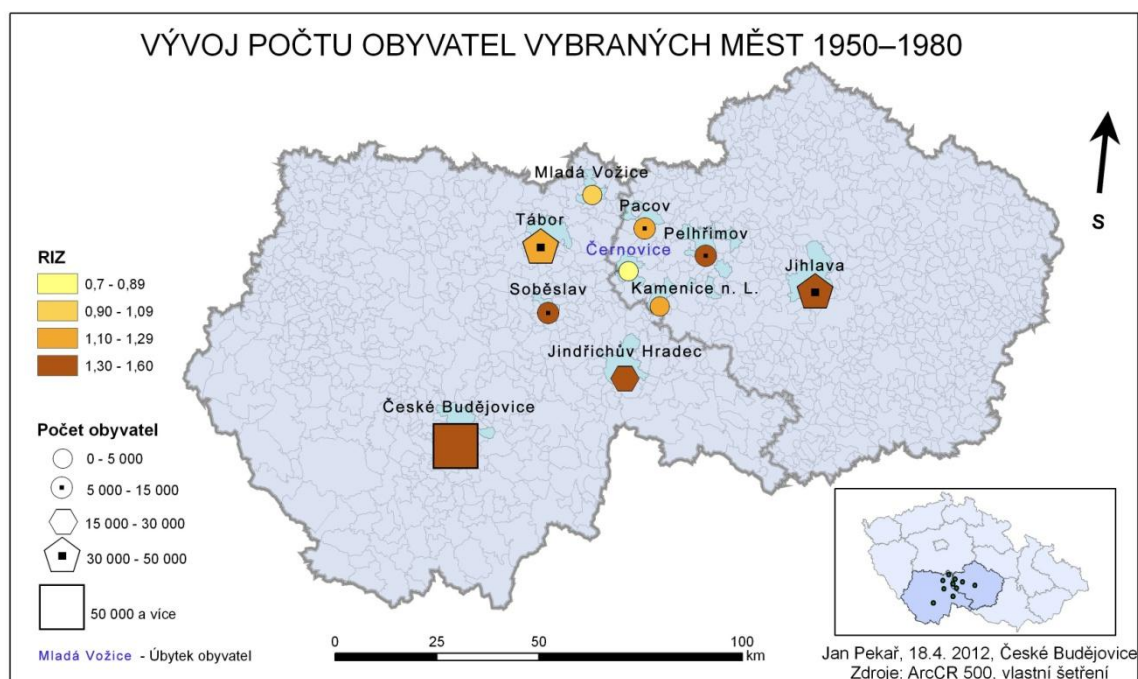
Příloha č. 4 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1900-1930)

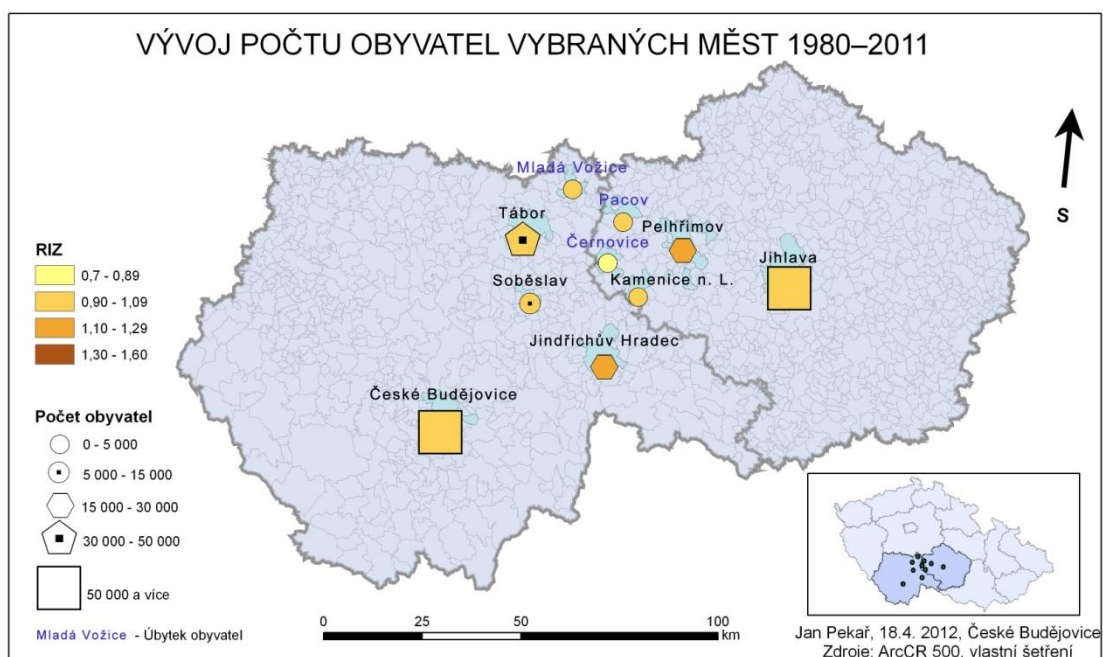
Příloha č. 5 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1930–1950)

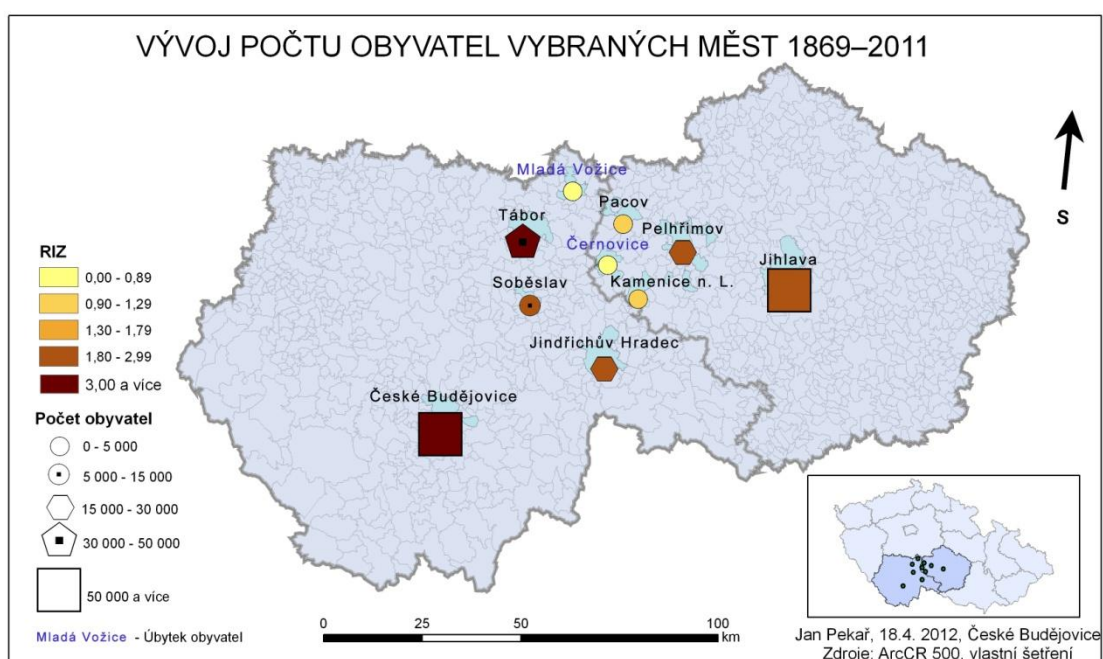
Příloha č. 6 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1950–1980)

Příloha č. 7 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1980–2011)

Příloha č. 8 – Mapa vývoje počtu obyvatel (1980–2011)

Příloha č. 9 - Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k průměru krajů

Město/Období	1869	RIZ 1869- 1900	1900	RIZ 1900- 1930	1930	RIZ 1930- 1950	1950	RIZ 1950- 1980	1980	RIZ 1980- 2011	2011	RIZ 1869- 2011
Černovice	3697	0,90	3529	0,87	3023	1,04	2549	0,70	2003	0,89	1833	0,51
Pacov	4229	0,92	4114	0,93	3787	1,20	3663	1,26	5180	0,94	4982	1,22
Pelhřimov	8387	1,01	8894	1,17	10259	1,11	9198	1,38	14239	1,14	16656	2,06
Kamenice n. L.	3663	0,85	3265	0,92	2948	1,24	2958	1,19	3951	0,99	3994	1,13
Tábor	10339	1,39	15155	1,30	19425	1,51	23696	1,20	31867	1,08	35334	3,55
Mladá Vožice	4114	0,82	3539	0,87	3029	1,06	2605	0,94	2735	0,97	2708	0,68
Soběslav	3706	1,07	4193	1,11	4596	1,29	4785	1,31	6988	1,02	7279	2,04
Jindřichův												
Hradec	12294	0,99	12836	1,08	13591	1,10	12080	1,48	19923	1,10	22367	1,89
Jihlava	23833	1,19	29858	1,25	36659	1,05	31268	1,42	49770	1,00	51154	2,23
České												
Budějovice	19232	2,24	45524	1,32	59079	1,17	55709	1,42	88448	1,05	94754	5,12
Ø Krajů*	597300	1	630033	1	620294	1	501770	1	561020	1	575094	1

Zdroj: : Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet

* Ø Krajů = index 1

Příloha č. 10 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem ke Kraji Vysočina

Město	1869	RIZ 1869- 1900	1900	RIZ 1900- 1930	1930	RIZ 1930- 1950	1950	RIZ 1950- 1980	1980	RIZ 1980- 2011	2011	RIZ 1869- 2011
Černovice	3697	0,92	3529	0,86	3023	0,97	2549	0,70	2003	0,91	1833	0,49
Pacov	4229	0,94	4114	0,93	3787	1,12	3663	1,26	5180	0,95	4982	1,16
Pelhřimov	8387	1,02	8894	1,16	10259	1,03	9198	1,38	14239	1,16	16656	1,96
Kamenice n. L.	3663	0,86	3265	0,91	2948	1,16	2958	1,19	3951	1,00	3994	1,07
Tábor	10339	1,41	15155	1,29	19425	1,41	23696	1,20	31867	1,10	35334	3,37
Mladá Vožice	4114	0,83	3539	0,86	3029	0,99	2605	0,93	2735	0,98	2708	0,65
Soběslav	3706	1,09	4193	1,10	4596	1,20	4785	1,30	6988	1,03	7279	1,94
Jindřichův Hradec	12294	1,01	12836	1,06	13591	1,02	12080	1,47	19923	1,11	22367	1,79
Jihlava	23833	1,21	29858	1,23	36659	0,98	31268	1,42	49770	1,02	51154	2,12
České Budějovice	19232	2,28	45524	1,30	59079	1,09	55709	1,41	88448	1,06	94754	4,86
Vysočina *	505480	1	524563	1	521768	1	452628	1	508868	1	512727	1

Zdroj: : Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet

* Kraj Vysočina = index 1

Příloha č. 11 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k Jihočeskému kraji

Město	1869	RIZ 1869- 1900	1900	RIZ 1900- 1930	1930	RIZ 1930- 1950	1950	RIZ 1950- 1980	1980	RIZ. 1980- 2011	2011	RIZ 1869- 2011
Černovice	3697	0,89	3529	0,88	3023	1,10	2549	0,71	2003	0,88	1833	0,54
Pacov	4229	0,91	4114	0,94	3787	1,26	3663	1,27	5180	0,93	4982	1,27
Pelhřimov	8387	0,99	8894	1,18	10259	1,17	9198	1,39	14239	1,13	16656	2,15
Kamenice n. L.	3663	0,84	3265	0,92	2948	1,31	2958	1,20	3951	0,97	3994	1,18
Tábor	10339	1,37	15155	1,31	19425	1,59	23696	1,21	31867	1,07	35334	3,69
Mladá Vožice	4114	0,81	3539	0,88	3029	1,12	2605	0,94	2735	0,95	2708	0,71
Soběslav	3706	1,06	4193	1,12	4596	1,36	4785	1,31	6988	1,00	7279	2,12
Jindřichův Hradec	12294	0,98	12836	1,08	13591	1,16	12080	1,48	19923	1,08	22367	1,97
Jihlava	23833	1,17	29858	1,26	36659	1,11	31268	1,43	49770	0,99	51154	2,32
České Budějovice	19232	2,22	45524	1,33	59079	1,23	55709	1,43	88448	1,03	94754	5,33
Jihočeský *	689119	1	735502	1	718820	1	550911	1	613171	1	637460	1

Zdroj: : Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet

* Jihočeský kraj = index 1

Příloha č. 12 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních obcí (1869-2011) vzhledem k úhrnnému počtu obyvatel všech měst

Město / Období	1869	RIZ* 1869- 1900	1900	RIZ 1900- 1930	1930	RIZ 1930- 1950	1950	RIZ 1950- 1980	1980	RIZ 1980- 2011	2011	RIZ 1869- 2011
Černovice	3697	0,68	3529	0,72	3023	0,89	2549	0,52	2003	0,85	1833	0,19
Pacov	4229	0,69	4114	0,77	3787	1,02	3663	0,93	5180	0,90	4982	0,46
Pelhřimov	8387	0,76	8894	0,97	10259	0,94	9198	1,02	14239	1,09	16656	0,77
Kamenice n. L.	3663	0,64	3265	0,76	2948	1,06	2958	0,88	3951	0,94	3994	0,42
Tábor	10339	1,05	15155	1,07	19425	1,28	23696	0,89	31867	1,04	35334	1,33
Mladá Vožice	4114	0,61	3539	0,72	3029	0,91	2605	0,69	2735	0,92	2708	0,26
Soběslav	3706	0,81	4193	0,92	4596	1,10	4785	0,96	6988	0,97	7279	0,76
Jindřichův Hradec	12294	0,75	12836	0,89	13591	0,94	12080	1,09	19923	1,05	22367	0,71
Jihlava	23833	0,89	29858	1,03	36659	0,90	31268	1,05	49770	0,96	51154	0,83
České Budějovice	19232	1,69	45524	1,09	59079	0,99	55709	1,05	88448	1,00	94754	1,91
Σ města	93494	1	130907	1	156396	1	148511	1	225104	1	241061	1

Zdroj: : Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet

* Σ města = index 1

Příloha č. 13 – Vývoj obyvatelstva na území dnešních krajů (1869-2011) vzhledem k ČR

Kraj	1869	RIZ 1869- 1900	1900	RIZ 1900- 1930	1930	RIZ 1930- 1950	1950	RIZ 1950- 1980	1980	RIZ 1980- 2011	2011	RIZ 1869- 2011
Vysočina	505480	0,84	524563	0,87	521768	1,04	452628	0,97	508868	0,98	512727	0,73
Jihočeský	689119	0,86	735502	0,86	718820	0,92	550911	0,96	613171	1,01	637460	0,66
Ø krajů	597300	0,85	630033	0,86	620294	0,97	501770	0,97	561020	1,00	575094	0,69
ČR*	7565463	1	9374028	1	10674240	1	8896086	1	10291927	1	10562214	1

Zdroj: : Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006); Veřejná databáze Českého statistického úřadu; vlastní výpočet

* ČR = index 1